ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 93 (1627) | Пятніца, 24 лістапада 1961 года | Цана 4 кап.

ТЭРМІНАЛАГІЧНЫЯ СЛОЎНІКІ

Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навук БССР закончыў работу над першым руска-беларускім слоўнікам грамадска-палітычнай тэрміналогіі. Новы слоўнік найбольш поўны з усіх, якія выпускаліся ў апошнія гады ў саюзных рэспубліках. Ён складаецца прыкладна з 17 тысяч тэрмінаў.

Цяпер сектарам навуковай тэрміналогіі інстытута падрыхтаван руска-беларуска-лацінскі батанічны слоўнік. Вядзецца работа над руска-беларускім слоўнікам сельскагаспадарчых тэрмінаў. Збіраюцца матэрыялы для слоўнікаў лінгвістычнай і матэматычнай тэрміналогіі.

Грамадскі мастацкі савет горада

Пытаннямі добраўпарадкавання і архітэктурнага афармлення сталіцы рэспублікі займаецца створаны пры Мінскім гарвыканкоме грамадскі мастацкі савет. У яго ўвайшлі архітэктары і дзеячы мастацтваў, прадстаўнікі партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый.

Члены савета бяруць пад свой кантроль афармленне вуліц, плошчаў, паркаў, прамысловых будынкаў, архітэктуру малых форм, вітрыны магазінаў, інтэр'еры гарадскіх магістралей. Грамадскі гарадскі мастацкі савет упарадкуе і цэнтралізуе пытанні вядзення мастацка-афармляльных работ, выпуску масавай прадукцыі для ўпрыгожання быту.

У бліжэйшы час прадугледжваецца абмеркаваць праекты раду паркаў, азелянення і добраўпарадкавання буйных магістралей, што вядуць у горад.

БЕЛАРУСКІ ФІЛЬМ Ў ПОЛЬШЧЫ

У Польскай Народнай Рэспубліцы з вялікім поспехам прайшлі Дні савецкага кіно. На экранах польскіх кінатэатраў дэманстраваліся лепшыя творы нашай кінематаграфіі. Увагу польскіх гледачоў і кінакрытыкаў прыцягнуў і наш беларускі мастацкі фільм «Чалавек не здаецца», які паказваецца ў Польшчы пад назвай «Паручнік Марынін».

Польскія рэцэнзенты адзначаюць значнасць тэмы гэтага фільма, дзе рэалістычна адлюстраваны карціны першых дзён вайны. Так, газета «Штандар млодых» раіць сваім чытачам прагледзець беларускі фільм. Адводзяць свае старонкі для паказу ў той ці іншай ступені вартасцей нашага фільма і часопісы «Фільм», «Экран» і «Пшэкруй». Рэцэнзенты станоўча ацанілі ігру маладой артысткі Л. Лужынай, якая выконвае ролю Любы.

350 тысяч тамоў — такі кніжны фонд Гомельскай абласной бібліятэкі імя Ул. І. Леніна. Але да гэтага часу бібліятэка знаходзілася ў старым, малапрыстасаваным будынку. Чытальная зала была маленькая і зразумела, што вялікая колькасць літаратуры ляжала ў сховішчах. Наведвальнікі бібліятэкі ёю не карысталіся.

Нядаўна гамяльчане атрымалі цудоўны падарунак. Тут закончана будаўніцтва трохпавярховага дома — новай абласной бібліятэкі. У ёй абсталяваны вялікая чытальная зала на 200 месц, пакоі для навуковай работы, ёсць і лекторый. Адкрыецца шырокі доступ чытачам да літаратуры. Акрамя мастацкіх твораў рускіх, беларускіх і савецкіх пісьменнікаў, шматлікіх навукова-тэхнічных прац, палітычнай і сельска-гаспадарчай літаратуры наведвальнікі будуць мець магчымасць пазнаёміцца з унікальнымі экземплярамі кніг на нямецкай, французскай, арабскай і іншых мовах. На здымку — новы будынак бібліятэкі.

Рыгор НЯХАЙ

ЖЫВАЯ ЛЕГЕНДА

Месяц знаходзілася брыгада беларускіх пісьменнікаў у Цалінным краі. Неабсяжныя прасторы гэтага краю. За месяц мы здолелі пазнаёміцца толькі з яго невялікай часткай — Кустанайскай вобласцю. Ды і то не ўсю яе аб'ехалі, бо па тэрыторыі яна амаль раўняецца тэрыторыі нашай Беларусі. Мы былі ў Цалінаградзе, Какчатаве, Паўладары, Петрапаўлаўску.

Кустанайская вобласць складае амаль трэцюю частку Цаліннага краю, і ўсё, што характэрна для яго сёння, можна было ўбачыць і тут, калі толькі добра прыгледзецца да жыцця. Тут, як у фокусе, сканцэнтраваны ўсе тыя працэсы, што адбываюцца на ўсёй цаліне — і станаўленне маладых саўгасаў, створаных пяць-шэсць год назад, і разгортванне ўдарных новабудоўляў сямігодкі, і наладжванне новага ўкладу жыцця.

Мы наведалі Кустанай, цэнтр Сакалоўска-Сарбайскага жалезаруднага басейна—горад Рудны, прамысловы цэнтр Джаты Гару, цэнтр Мендыгарынскага раёна — Баравое, саўгас «Мінскі» і многія іншыя саўгасы вобласці. Усюды адбываліся літаратурныя вечары, сустрэчы з рабочымі, служачымі, студэнтамі. Мы расказвалі аб жыцці рэспублікі, аб поспехах беларускага народа ў камуністычным будаўніцтве, аб развіцці і дасягненнях беларускай літаратуры, чыталі свае творы, адказвалі на шматлікія запытанні.

Сустрэчы былі надзвычай цікавыя.

Самае важнае і самае карыснае, што мы вывезлі з гэтай паездкі, я лічу тое, што мы хоць крыху надыхаліся атмасферай кіпучага жыцця слаўнага Цаліннага краю, пра які мы многа чулі і чыталі, хоць на момант адчулі энтузіязм, які пануе там усюды, куды б ні паехаў; ці ў саўгас, ці на індустрыяльную новабудоўлю. Падарожжа выклікала шмат думак, разважанняў.

У Цалінным краі мы былі ў перадз'ездаўскія дні, у дні работы гістарычнага XXII з'езда КПСС і вярталіся дадому, калі вялікі форум камуністаў ужо закончыўся. Гэта была шчаслівая пара, бо мы бачылі герояў цаліны ва ўсёй іх духоўнай велічы, ва ўсім размаху высокага працоўнага энтузіязму. І працаўнікі сацыялістычных палёў, і рабочыя прадпрыемстваў, партыйныя і савецкія кіраўнікі, як бы зліліся ў адзіны суцэльны арганізм, жылі адным творчым гарэннем — праславіць Радзіму новымі працоўнымі поспехамі. З розных куткоў нашай неабсяжнай краіны яны прыехалі ў гэты нязведаны край па закліку сваіх палымяных сэрцаў.

Гэты новы край па закліку партыі ўзняты да жыцця ў непаўторныя дні будаўніцтва камунізма. Дык хай ён і будзе такім, якім стварае яго эпоха, вартым нашага велічнага часу.

У гісторыі мы маем нямала прыкладаў асваення новых зямель, ведаем і амерыканскую «залатую ліхаманку» і шмат іншых прыкладаў вар'яцтва капіталістычнага свету. Капіталісты, як галодныя сабакі на костку, кідаліся на новыя тэрыторыі, шкуматалі іх, хто колькі ўгрызе, а потым пакідалі гэтыя землі.

Мы беражом багацці сваёй зямлі як добрыя і дбайныя гаспадары. Ужо на нашай памяці пачыналася асваенне Усурыйскай тайгі, будаўніцтва Камсамольска-на-Амуры, пачаліся распрацоўкі багатай Магнітнай гары, стварэнне другой металургічнай базы на Урале. І ці трэба напамінаць аб тым, якую гэта адыграла вялікую ролю ў часе Вялікай Айчыннай вайны, калі замерлі данецкія шахты, замоўклі домны, спыніліся канвееры магутных металургічных і машынабудаўнічых заводаў Украіны.

Цяпер мы будуем для міру, для шчасця людзей. І тое, што сёння будзе збудавана, увойдзе ў камунізм, зойме там сваё пачэснае месца. А калі так, то ўсё гэта павінна быць прыгожым, зручным для жыцця і працы чалавека. Працоўныя Цаліннага краю гэта добра разумеюць. Яны патрабавальныя да сябе і да другіх.

У дні XXII з'езда КПСС мы былі ў Рудным. Увесь горад быў на працоўнай вахце — гарнякі, будаўнікі, мантажнікі, машыністы, шафёры. Вось некаторыя іх працоўныя здабыткі: гарнякі Сакалоўска - Сарбайскага горнаабагачальнага камбіната далі ў падарунак з'езду дзесяткі эшалонаў звышпланавай высакаякаснай жалезнай руды і вывезлі з руднікоў у адвалы больш мільёна кубаметраў пустой пароды звыш плана. Як прыемна было назіраць нам,

беларусам, за работай мінскіх 25-тонных аўтасамазвалаў, якія дапамагаюць гарнякам паспяхова выконваць сямігодку.

Будаўнікі 5 кастрычніка выканалі дзесяцімесячны план будаўніча-мантажных работ і замест 55 тысяч далі 55196 квадратных метраў жылля для рабочых. Пабудавалі новыя школы, сталовыя, дзіцячыя сады, магазіны.

Горад расце і прыгажэе літаральна ўвачавідкі. Будаўнічыя работы не спыняюцца ні ноччу, ні днём. Ідуць пасадкі дрэў і кустарнікаў. А прамысловыя аб'екты занялі плошчы, якія не акінеш і вокам. Там расце магутны металургічны завод, горнаабагачальны камбінат і шмат іншых прадпрыемстваў цяжкай прамысловасці. А побач ідуць работы па стварэнню новых рудных кар'ераў, раскрываюцца новыя кладоўкі зямлі. Сакалоўска-Сарбайскі камбінат будзе даваць самую танную і самую высакаякасную руду ў свеце. Запасаў яе хопіць на многія сотні год. Побач жа знаходзяцца Лісакоўскае і іншыя месцанараджэнні, дзе залежы руды, як сцвярджаюць вучоныя, практычна невычэрпныя. І ўсё гэта знаходзіцца амаль на паверхні зямлі. Варта толькі зняць сорак метраў пустой пароды, і пачынаецца магутны пласт руды ў некалькі соцен метраў таўшчынёй. І гэтыя невычэрпныя багацці асвойваюць рудненскія гарнякі. І тут на кожным кроку напаткаеш сапраўдных герояў нашых дзён, нашых будучых кніг. Яны, гэтыя героі, пакінулі свае абжытыя кватэры ў вялікіх гарадах, паехалі ў голы стэп, жылі на марозе ў палатках, перанеслі ўсе цяжкасці, але не адступілі. Збудавалі свой горад, пасадзілі сады, раскрылі нетры зямлі. І яны, зразумела, ганарацца сваім працоўным подзвігам. Паспрабуйце цяпер рудненцу прапанаваць пераехаць у другі самы найлепшы горад — не паедзе, пакрыўдзіцца.

Так хочацца чым больш пабыць там, пажыць сярод гэтых цудоўных людзей, каб расказаць потым у кнігах аб іх нязгасным энтузіязме. І паветра тут добрае для здароўя. Калі ўжо лета, дык лета, а калі зіма, дык зіма ва ўсёй сваёй прыгажосці. І восень такая ж цёплая, як у нас, і дыхаецца лёгка.

Мы едзем у саўгас «Мінскі», што знаходзіцца на поўначы Кустанайскай вобласці на мяжы з Курганскай.

Думаеш, чаму тут пасяліліся мінчане? Пад'язджаеш бліжэй і пачынаеш разумець. Аказваецца, у гэтых мясцінах такія ж кучаравыя бярозавыя гаі, як і ў Беларусі, і шмат азёр, што густа зараслі чаротам, і карасі, як на Паліку. Дзе-нідзе пракідаюцца нізкія разгалістыя сосны. Беларусы аблюбавалі гэтае месца. Прыехалі са Слуцка, з Барысава. Раскінулі над возерам палаткі і пачалі разворваць цаліну. Усякае бывала — некаторыя не вытрымалі і паўцякалі. Але большасць ветэранаў засталася, абжылася тут, пабудавала дамы, завяла сякуютакую гаспадарку.

Знаёмімся з вельмі інтэлігентным чалавекам па прозвішчу Пратасеня — трактарыстам са Случчыны. Ён ветэран саўгаса. У 1956 годзе разам з дырэктарам саўгаса Георгіем Васільевічам Мазонкам за высокі ўраджай атрымаў ордэн Леніна. Скончыліся палявыя работы, і хлопец засумаваў без работы. Хоча паехаць дадому ў адпачынак.

Наколькі высокі ўзровень механізацыі ў Цалінным краі, можна меркаваць па саўгасу «Мінскі». Там 35 тысяч гектараў зямлі. Ворнай — 20 тысяч, а рабочых працуе толькі каля шасцісот чалавек. І спраўляюцца ўсё зрабіць у час. І пасеяць, і зжаць, і фермы дагледзець і сад, і тэхніку адрамантаваць, і будавацца.

Няма ўжо палатак на беразе возера, замест іх вырас добраўпарадкаваны рабочы пасёлак—жылыя дамы, кантора, магазіны, сталовая, клуб, бібліятэка, лазня і нешта накшталт гасцініцы, разбіты парк, а каля яго размясціліся бальніца і дзіцячы сад.

Усё добра, але тут і пачынаецца самая сур'ёзная размова з дырэктарам і сакратаром партыйнай арганізацыі саўгаса. Не хапае будаўнічых матэрыялаў, самых простых — шкла, цвікоў, лесу. Машыны стаяць у чыстым полі. Не хапае самых простых запасных частак, абсталявання для рамонтных майстэрняў. А чыгунка далёка — 150—200 кіламетраў. Пачалі будаваць чатыры двухпавярховыя дамы, а закончыць няма чым.

— Дык вось, — кажа дырэктар. — Мы з вамі лічымся землякамі. І вы, і мы — мінчане. Як кажуць, кроўная радня, а вы нам ніводнага цвіка не прыслалі. Як жа гэта так? А?..

Нам было сорамна тым больш, што саўгасу «Мінскі» дапамагаюць і харкаўчане, і свердлаўчане. Значыцца, трэба, каб адно з буйнейшых прадпрыемстваў нашай сталіцы ўзяло шэфства над саўгасам, а культурнае шэфства павінен узяць хоць бы Саюз пісьменнікаў і іншыя творчыя арганізацыі рэспублікі.

Нядрэнна было б нам, пісьменнікам, напісаць гісторыю гэтага саўгаса, гісторыю герояў асваення цаліны, у тым ліку і нашых землякоў — беларусаў.

На цаліне працуе шмат беларусаў. Яны хочуць мець кніжкі на роднай мове. Украінскі кнігагандаль здолеў арганізаваць продаж кніжак на цаліне для сваіх землякоў, а Белкнігагандаль і не падумаў аб гэтым. Мы ва ўсіх рабочых бібліятэках пакідалі беларускія кніжкі, часопіс «Полымя», але ж гэта кропля ў моры!

Шмат цікавага пабачылі мы ў гэтую паездку. Радуецца сэрца, што тысячы людзей адгукнуліся на заклік партыі адкрыць незлічоныя багацці Цаліннага краю для росквіту, для ўмацавання магутнасці нашай любімай Радзімы.

Трэба часцей практыкаваць пасылку пісьменніцкіх брыгад туды, дзе столькі новага, цікавага, захапляючага. Вялікія тэмы, моцныя характары будаўнікоў камунізма мы знойдзем там.

ЧАТЫРЫ ДНІ ПЕСЕНЬ

Чатыры дні праходзіў у Мінску рэспубліканскі конкурс маладых выканаўцаў, якому папярэднічалі раённыя і абласныя конкурсы. У іх удзельнічала каля трох тысяч вакалістаў, музыкантаў, чытальнікаў; лепшыя з іх заваявалі права пазнаёміць са сваёй творчасцю працоўных беларускай сталіцы.

На сцэне Мінскага Палаца культуры прафсаюзаў выступалі ўсё новыя і новыя выканаўцы — спевакі, інструменталісты, чытальнікі — з самымі разнастайнымі творамі нашых класікаў і савецкіх, у тым ліку беларускіх, паэтаў і кампазітараў. Не прафесіянальныя акцёры, а звычайныя ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці, якімі так багата Савецкая Беларусь, спаборнічалі паміж сабой, стараючыся заваяваць першыя прызавыя месцы і перасягнуць адзін аднаго не толькі ўмелым падборам рэпертуару, але і якасцю выканання, майстэрствам.

Конкурс аматараў мастацтва! Удумайцеся ў сэнс гэтых слоў і вы зразумееце, якое вялікае значэнне набыла ў нас мастацкая самадзейнасць як у горадзе, так і на вёсцы і як трывала ўвайшла яна ў наша штодзённае культурнае жыццё. Людзі ад станка і камбайна, рабочыя, калгаснікі, інжынеры і педагогі, людзі фізічнай і разумовай працы не проста запаўняюць вольны ад работы час удзелам у розных самадзейных гуртках. Яны стараюцца дасягнуць чагосьці большага і значнага ў сваіх творчых імкненнях, вырасці ў сапраўдных артыстаў аматарскай сцэны.

Паглядзіце на прывабны, поўны душэўнай прыгажосці твар Вольгі Шутавай — работніцы Брэсцкага дыванoвага камбіната (здымак справа). У вачах яе свецяцца вясёлыя агеньчыкі, а ўся яна захоплена задорнай жартаўлівай песняй. Добра спяваць тое, што па сэрцу, што выклікае ў выканаўцы высокія пачуцці. Вользе падабаецца песня «Пакахала старшыню», і таму яна з такім натхненнем даносіць да слухачоў гумарыстычны сэнс твора.

Больш за ўсё ў конкурсе ўдзельнічала вакалістаў, многія з якіх валодаюць вельмі прыгожымі і яркімі галасамі. Кожны, хто слухаў арыю Ігара ў выкананні мінскага юрыста Г. Чарнышова або песню спевака за сцэнай з оперы Арэнскага «Рафаэль» у выкананні брэсцкага інжынера А. Маліцкага, серанаду Сміта з оперы Бізэ «Пертская прыгажуня» ў выкананні слесара гомельскага завода імя Кірава І. Гарэліка, маглі пераканацца ў вялікай таленавітасці гэтых выканаўцаў, у іх уменні ўдумліва, з вялікім густам перадаваць змест складаных класічных твораў.

Выканаўца прыпевак на мясцовыя тэмы даярка Я. Ляўковіч з саўгаса «Багданаўскі» Ашмянскага раёна, юны цымбаліст са Смаргоншчыны Ю. Церабун, ксілафаніст ваеннаслужачы В. Шаўроў, вакальны дуэт у складзе работнікаў Лідскай абутковай фабрыкі С. Кліменка і З. Бянько і іншыя— усе яны, выступаючы на рэспубліканскім конкурсе, зачаравалі гледачоў сваёй непасрэднасцю, шчырасцю, маладым запалам сваіх сэрцаў.

Любы акцёр-прафесіянал мог бы пазайздросціць майстэрству і тэмпераменту Т. Грабеннікавай — выкладчыцы школы механізацыі з Нароўлі. Урывак з «Краіны Мураўіі» А. Твардоўскага яна вельмі ўдала меладэкламавала пад баян, прыгожа спявала і па-заліхвацку прытанцоўвала, расказваючы аб эпізодзе вясёлага народнага свята.

Кожнаму з маладых самадзейных артыстаў былі ўласцівы нейкія свае, індывідуальныя рысы, свая манера выканання. А ўсіх іх разам аб'ядноўвала вялікая любоў да мастацтва, з якім яны звязалі свой лёс і надоўга пасябравалі.

Г. СІЦЯК.

[Гл. стар. 2-ую, 3-юю].

СТАРОНКІ ТВОРЧАГА ЖЫЦЦЯ

◆ КІНАНАРЫС ПРА КАНДРАТА КРАПІВУ ◆

Стварэнне партрэтнага нарыса ў дакументальным кіно — справа цяжкая і адказная. Асабліва, калі герой фільма вядомы і папулярны чалавек сярод мільёнаў савецкіх людзей. Тым больш прыемна ўбачыць на экранах рэспублікі новую ўдалую работу Мінскай студыі навукова-папулярных і дакументальных фільмаў аб народным пісьменніку Беларусі Кандрату Кандратавічу Крапіве.

Першыя ж кадры гэтай карціны адразу ўводзяць нас у атмасферу шматграннага і багатага падзеямі жыцця выдатнага майстра беларускай літаратуры, які шчодра адарае людзей радасцю і весялосцю. Тонкім гумарам прасякнуты пачатковы эпізод фільма.

К. Крапіва заўважыў ля плота на агародзе парасткі чортапалоху. Нават у такім будзённым месцы гэта кроўны вораг прафесіянала-сатырыка. Хутчэй вырваць з коранем! Каб і духу пустазелля тут не было! І трэба бачыць К. Крапіву ў гэтым сімвалічным паядынку, каб зразумець, з якой настойлівасцю і ўпартасцю вытручвае ён усялякую дрэнь, што імкнецца засмеціць «наш савецкі агарод».

Аўтары фільма — рэжысёр С. Браудэ, аўтар сцэнарыя А. Макаёнак — паказваюць крыніцы іскрамётнага гумару народнага пісьменніка, вытокі яго, быццам страляючых, твораў. Мы бачым вёску Нізок на Уздзеншчыне, дзе нарадзіўся К. Крапіва. Невялічкая драўляная хатка, тыповая для былой, занядбанай беларускай вёскі. Тут пачалі фармавацца прагрэсіўныя погляды будучага пісьменніка. І калі над краінай узняўся чырвоны сцяг Кастрычніка, К. Крапіва аддаў увесь свой талент, усе свае сілы барацьбе за пабудову новага грамадства.

У кінанарысе прыведзены першыя друкаваныя творы пісьменніка, якія ў 20-х гадах пачалі змяшчацца на старонках «Красноармейской правды» і «Савецкай Беларусі». Да іх адносіцца і вядомы верш «Крапіва», які раскрывае сутнасць літаратурнага псеўданіма пісьменніка і кірунак яго творчасці: не аднаму «абармоту» пякучка-крапіва «рукі-ногі папякла».

Аўтары фільма паказваюць дзейснасць вершаў і вершаваных фельетонаў пісьменніка ў барацьбе супраць ворагаў савецкага ладу і, у прыватнасці, супраць цемрашальства, папоўшчыны.

— Кінь, Ілья, пустое дзела:
Твая тэхніка ўстарэла.
Ну якая ў тым патрэба,
Што калоціш часам неба? —

спяваюць хлопцы і дзяўчаты на вясковай вуліцы каля царквы.

Значна ўзбагачаюць фільм урыўкі з п'ес К. Крапівы ў выкананні артыстаў Тэатра імя Янкі Купалы. Майстэрства Г. Глебава, Л. Рахленкі, Б. Платонава, Л. Ржэцкай, В. Пола, Ул. Дзядзюшкі і іншых майстроў беларускай сцэны ў спалучэнні з талентам драматурга надало дакументальнаму нарысу прывабныя якасці мастацкага ігравога фільма: дакладнасць перадачы самых тонкіх пачуццяў, наяўнасць унутраных канфліктаў і г. д. Тут аўтары не паскупіліся на паказ драматургіі Крапівы. Ад сарказму да тонкай іроніі, ад публіцыстычнай прасталінейнасці да мяккага спачування — увесь гэты багаты арсенал сродкаў мастака раскрывае задуму аўтараў фільма. Гэта, бадай, самыя эмацыянальныя эпізоды нарыса. Зроблены яны з густам і пачуццём меры. Яны ні ў якім разе не разрываюць плынь асноўнай лініі фільма, не вырываюцца з дакументальнай тканіны жыцця сатырыка.

На высокім прафесіянальным узроўні зроблена тая частка нарыса, дзе гаворыцца аб творчасці К. Крапівы ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Пісьменнік-патрыёт у сваіх творах заклікаў да бязлітаснай барацьбы з фашысцкімі разбойнікамі, услаўляў гераізм партызан і савецкіх воінаў. Ён працаваў у франтавой газеце «За Савецкую Беларусь», рэдагаваў сатырычны плакат «Раздавім фашысцкую гадзіну», дзейснасць якога аўтары фільма трапна параўноўваюць са знішчальнымі гарматнымі залпамі. У 1943 годзе Радзіма ўзнагародзіла пісьменніка-воіна ордэнам Чырвонага Сцяга.

Не засталася па-за фільмам і багатая грамадска-навуковая дзейнасць К. Крапівы. Мы бачым пісьменніка сярод дэлегатаў з'езда Кампартыі Беларусі і на сесіі Вярхоўнага Савета БССР, сярод піянераў і на сустрэчы з калгаснікамі. Прысутнічаем мы і на семінары драматургаў, дзе віцэ-прэзідэнт АН БССР К. Крапіва дзеліцца сваім багатым вопытам тэарэтыка і бліскучага практыка савецкай сатырычнай камедыі з літаратарамі малодшага пакалення. З уласцівым яму гумарам Крапіва высмейвае тых, хто спрабуе ўстанавіць нейкія рэцэпты для пісання камедыі, адважыць літаральна на грамы станоўчыя і адмоўныя рысы герояў сучаснай літаратуры.

Пры ўсёй сваёй ілюстрацыйнасці нарыс не губляе галоўнага — высакароднай прыгажосці чалавека. На працягу ўсяго фільма мы бачым Кандрата Кандратавіча Крапіву з уласцівымі яму звычкамі. Новы фільм Мінскай кінастудыі выклікае добрае ўражанне: быццам ты сустрэўся і пагутарыў з выдатным чалавекам. І разам з аўтарамі фільма мы далучаемся да слоў паэта П. Глебкі: «Кандрат Крапіва такое яшчэ прыдумае, што ніякая старасць да яго не падступіцца. І не аднойчы яшчэ мы і пасмяёмся і парадуемся з Кандратам Кандратавічам, як не адзін раз смяяліся і радаваліся дагэтуль».

І. ВЕСНІК.

ЧАСОПІС ПРОСІЦЦА Ў БІБЛІЯТЭКУ

У бібліятэцы Магілёўскага металургічнага завода мяне сустрэла Алена Іосіфаўна Старавойтава.

— Прабачце за непарадак, — сарамліва сказала яна. — Толькі з адпачынку вярнулася...

Мяне цікавіла пытанне, да якога, як мне здавалася, Алена Іосіфаўна мела самае непасрэднае дачыненне.

— Як чытаюць літаратурна-мастацкія часопісы «Полымя», «Маладосць», «Неман»? — з такім пытаннем звярнуўся я да загадчыцы.

— Часам пытаюць, — замялася загадчыца, — але мы іх не выпісваем.

— Чаму?

— Заўком грошай не адпускае...

Васіль Гаўрылавіч Зорын — старшыня заўкома — на гэтае пытанне адказаў больш катэгарычна:

— Гэтыя часопісы на беларускай мове.

— А часопіс «Неман»? — перапытаў я.

— І «Неман» таксама...

— ?!

Пасля гэтага цяжка было штонебудзь сказаць. Было ясна, што старшыня заўкома сам не цікавіцца сучаснай беларускай літаратурай і не займаецца арганізацыяй падпіскі.

Некаторы час мы ўсе трое няёмка маўчалі.

— А што вы ад мяне хочаце?— спытаў ён, устаючы са свайго крэсла.

— Грошай дайце, — узмалілася А. Старавойтава. — Мы абавязкова выпішам гэтыя часопісы...

Пасля некаторага роздуму Васіль Гаўрылавіч даў сваю згоду.

На гэтым эпізодзе можна было падрабязна не спыняцца. Але, на вялікі жаль, факт гэты настолькі тыповы, што пра яго варта гаварыць на ўвесь голас.

Нашы літаратурна-мастацкія часопісы ў бібліятэках не знайшлі шырокага попыту і, у першую чаргу, таму, што да распаўсюджвання іх ставяцца абыякава і некаторыя кіраўнікі заводаў, фабрык, сельскіх Саветаў і самі бібліятэчныя работнікі.

Цяпер праводзіцца падпіска на 1962 год. У радзе раёнаў прапагандзе і распаўсюджванню «тоўстых» літаратурна-мастацкіх часопісаў было аддадзена шмат увагі і, як вынік, падпіска на іх ідзе больш паспяхова, чым у мінулым годзе. Добра праходзіць падпіска на часопісы «Полымя», «Неман» і «Маладосць» у Гродзенскай вобласці, дзе ўжо сёння колькасць падпісчыкаў на асобныя з гэтых выданняў перавысіла вынік сёлетняга года.

Добра наладжана падпіска ў Крупскім, Слуцкім, Бярэзінскім, Пліскім, Браслаўскім, Жлобінскім, Рагачоўскім, Кармянскім, Веткаўскім раёнах. Для чытачоў бібліятэк гэтых раёнаў у новым годзе выпісаны агульнасаюзныя і рэспубліканскія літаратурна-мастацкія часопісы.

Аднак прыкладаў таго, што падпісцы часта не аддаецца належнай увагі, на жаль, яшчэ многа. Напрыклад, бібліятэка клуба мясцовай прамысловасці г. Магілёва выпісвае на 188 рублёў розных газет і часопісаў. Але ў кіраўнікоў клуба чамусьці не знайшлося грошай выпісаць рэспубліканскія літаратурна-мастацкія часопісы. Магілёўскі парк культуры імя Горкага выпісвае выданняў перыядычнага друку на 301 руб. У іх спісу можна знайсці такія часопісы, як «Журнал мод», «Модели сезона» і ніводнага рэспубліканскага «тоўстага» часопіса.

Ці вядомы гэтыя факты Міністэрству культуры БССР і Беларускаму рэспубліканскаму савету прафсаюзаў? Так, вядомы. Аднак ні Міністэрства культуры, ні Беларускі рэспубліканскі савет прафесіянальных саюзаў па сутнасці ніякіх практычных мер яшчэ не прынялі.

Не выпісваюць беларускіх літаратурна-мастацкіх перыядычных выданняў бібліятэкі сярэдніх і васьмігадовых школ.

— Няхай гэтыя выданні выпісваюць выкладчыкі за наяўны разлік, — адказаў намеснік міністра асветы БССР С. Умрэйка. — У нас грошай няма.

Цікава запытаць у тав. Умрэйкі, адкуль жа бяруцца грошы ў школах для падпіскі на іншыя часопісы? Вось некалькі прыкладаў: сярэдняя школа № 2 г. Шклова Магілёўскай вобласці выпісвае 24 выданні, сярод іх — усе вучэбна-метадычныя часопісы. Гэтая школа не выпісала не толькі беларускіх літаратурна-мастацкіх часопісаў, але і рэспубліканскіх маладзёжных газет. Мастоўскі раённы аддзел народнай асветы выпісвае перыядычных выданняў на 291 руб. Жараслаўская сярэдняя школа Скідзельскага раёна выпісвае на 1962 год 23 выданні. І ніхто не паклапаціўся, каб у школьнай бібліятэцы былі і «Полымя», і «Маладосць», і «Беларусь».

Прыкладаў такіх многа.

Няма ніякай патрэбы даказваць, што ў школах не хапае сродкаў на выпіску перыядычных выданняў. Грошы ёсць, але яны выкарыстоўваюцца ў радзе выпадкаў нерацыянальна. А гэта прыводзіць да таго, што вучні старэйшых класаў пазбаўлены магчымасці знаёміцца з сучаснай беларускай літаратурай.

Беларускі літаратурна-мастацкі часопіс стукаецца ў дзверы многіх бібліятэк, але яму іх не адчыняюць. Так па волі некаторых работнікаў заўкомаў, фабкомаў, сельскіх Саветаў і іншых арганізацый чытачы пазбаўлены магчымасці карыстацца рэспубліканскімі часопісамі.

М. ПАЛУНІЧАЎ,
старшы інспектар упраўлення «Саюздруку».

НА ЎСЕСАЮЗНЫМ ФОРУМЕ

Чацвёрты тыдзень развяваюцца сцягі пятнаццаці саюзных рэспублік перад будынкам Цэнтральнай выставачнай залы ў Маскве. Тут экспануецца Усесаюзная мастацкая выстаўка, прысвечаная XXII з'езду КПСС. «Усесаюзным форумам мастацтва» называюць у Маскве гэтую выстаўку, на якой прадстаўлена больш трох тысяч твораў жывапісу, скульптуры, графікі. Мы бачым манументальныя палотны мастакоў Расійскай Федэрацыі, поўны рэвалюцыйнага пафасу трыпціх Г. Коржава «Камуністы» і карціны В. Гаўрылава аб мужных людзях працы. Перад наведвальнікамі прадстаюць яркія армянскія пейзажы; поўныя рамантыкі і натхнёнай сілы карціны азербайджанскага мастака Т. Салахава; пяшчотныя і гучныя эстонскія акварэлі; гравюры Э. Окаса з іх гранічным напружаннем кожнай лініі; графіка Літвы, простая і ясная, як старажытны народны лубок, і складаная і тонкая, як духоўны свет сучаснага чалавека. Усесаюзная выстаўка багатая творамі вялікай сілы, глыбокага гуманістычнага зместу, высокай мастацкай культуры.

Вялікі, на цэлую сцяну, манументальны трыпціх В. Цвіркі «На зямлі Беларускай». Гэта — свет, багаты і складаны, шырокі, як жыццё, прыгожы, як пяшчотная зеляніна вясны, як сіняя далеч зямлі, як некранутая цішыня светлых рэк, як зязяючыя агнём восені алыя гронкі рабіны. І не трэба чытаць этыкетак, не трэба шукаць па сценах таблічку з надпісам: «Беларуская ССР» ці спіжок рэспублікі. Даволі паглядзець на жывапіс, як адразу ўбачыш, што гэта Беларусь, яе няяркая, але хвалюючая прыгажосць без экзотыкі нацыянальных касцюмаў, але непаўторная па свайму нацыянальнаму каларыту, працоўная і сціплая, юная і квітнеючая.

Каля сарака работ прадставілі жывапісцы Беларускай ССР на Усесаюзную выстаўку. Гэта рэчы шырокага дыяпазону: ад сціплых, светлых, лірычных пейзажаў, у якіх развіваюцца лепшыя традыцыі школы В. Бялыніцкага-Бірулі, да карцін вялікай гістарычнай тэмы, здольных раскрыць падзеі вялікай гістарычнай трагедыі («Абаронцы Брэсцкай крэпасці» І. Ахрэмчыка) або нашу гераічную рэчаіснасць; ад мініяцюрных і маляўнічых кампазіцый Я. Красоўскага да рэалістычнага партрэта старэйшага беларускага мастака В. Волкава. Гэта рэчы розных сюжэтаў, рознага маштабу, рознай якасці. Але пры ўсёй разнастайнасці работ можна вылучыць і агульныя лініі развіцця, агульныя не толькі для беларускага, але і для ўсяго савецкага жывапісу.

Адна з лепшых карцін беларускай экспазіцыі—карціна К. Касмачова «Напярэдадні», дзе дадзена глыбока чалавечнае і рамантычнае вырашэнне вялікай рэвалюцыйнай тэмы. Вобраз Леніна поўны трывожнага перадсвітальнага чакання, авеяны паэзіяй і рамантыкай. Гэта адно з самых цікавых вырашэнняў ленінскай тэмы ў савецкім жывапісе апошніх год. Гранічна лаканічныя мастацкія сродкі ў гэтай карціне: няма ніякіх дробязей, якія адцягваюць увагу гледача. Вялікую выразнасць набывае сілуэт, трапяткая адухоўленасць кожнай лініі. За скупой і стрыманай маляўнічай гамай тоіцца тонкае пачуццё колеру, вялікі мастацкі густ.

Кампазіцыю «Напярэдадні» савецкія гледачы бачаць не ўпершыню. На Усесаюзнай выстаўцы 1957 г. К. Касмачоў паказаў яе ў графіцы: гэта быў малюнак вугалем і крэйдаю. Перавод кампазіцыі з графікі ў жывапіс, як і ўвогуле з аднаго віду мастацтва ў другі, вельмі рэдка прыводзіць да станоўчых вынікаў. Рэч, якая добра глядзелася ў графіцы, у жывапісе часта аказваецца бледнай, дробнай, слабой. А кампазіцыя «Напярэдадні» перайшла ў жывапіс і зусім не страціла сваёй выразнасці, сваёй паэзіі. Відавочна, ужо ў графічным лісце былі закладзены і манументальнасць вобраза, і пачуццё колеру.

Цяга да стварэння манументальных вобразаў адчуваецца ў карціне М. Савіцкага «Абавязацельства». Мастак імкнецца адысці ад дробнай жанравасці, ад літаратурнасці сюжэта. Яго рабочыя — энергічныя, моцныя людзі, у іх вобразах ёсць абагуленасць, унутраная веліч. Буйныя фігуры акрэслены плаўным сілуэтам. Пункт погляду знізу ўзмацняе ўражанне манументальнасці.

У тым жа плане цікавая карціна маладога мастака М. Данцыга «Гудзе зямля...» Гэта маленькая рэч, але ў ёй вялікі размах, паэзія, пафас, рытм працы, будаўніцтва і захапленне мастака гэтым рытмам.

Аднак у развіцці беларускай тэматычнай карціны яшчэ адчуваецца раздвоенасць, імкненне да новага стылю часам перабіваецца старым, вузкім, мяшчанскім разуменнем рэалізму. Савецкі глядач за апошнія гады стаў больш строгім і патрабавальным. За добры сюжэт і актуальную тэму ён не даруе мастаку дрэннага жывапісу. Ён не паверыць мастаку, які назаве сваю карціну «Юнацтва», але не здолее раскрыць паэзію нашага веку. У карціне, дзе будзе напісана многа твараў з усмешкамі і якая будзе прысвечана самай светлай тэме калгаснага будаўніцтва, ён убачыць фальш, калі ў самім жывапісе гэтай карціны не будзе аптымізму і сілы. І пяціметровае палатно з крыклівымі кавалкамі грубай фарбы ён не назаве манументальным ні за памер, ні за сюжэт, якім бы дарагім і важным ні быў гэты сюжэт савецкім людзям.

У беларускай скульптуры найбольш значнае месца займае творчасць акадэміка З. Азгура, работы якога карыстаюцца шырокай папулярнасцю ў савецкіх гледачоў. Азгур — выдатны майстра рэалістычнага скульптурнага партрэта. Ідэйная канцэпцыя скульптурнага партрэта Азгура заснавана на глыбокай павазе мастака да чалавека, да свайго сучасніка. За кожным з яго партрэтаў нібы стаяць словы Горкага: «Чалавек — гэта гучыць горда». Высокае і дасканалае прафесіянальнае майстэрства скульптара. Асабліва ўдалы яго партрэт у мармуры «Вера Харужая». (Менш удалая і не такая пераканальная спроба выкарыстаць граніт у «Партрэце Героя Савецкага Саюза В. Лівенцава» для дакладнага ўзнаўлення твару, касцюма). Мармур пад рукою скульптара літаральна ажывае, дыхае, робіцца адухоўленым, напаўняецца чалавечай цеплынёй. Свае работы Азгур не механічна пераводзіць з гіпсу ў камень, а з самага пачатку працуе з разлікам на пэўны цвёрды матэрыял. Яго «Партрэт пісьменніка Зм. Бядулі» на выстаўцы прадстаўлен у гіпсе, але ён ужо глядзіцца як мармуровая рэч: ён разлічаны на мармур, мысліцца ў мармуры. У вялікіх кампазіцыйных партрэтах Азгура важную ролю адыгрываюць рукі. Яны дапамагаюць раскрыць характар, псіхалагічны стан мадэлі, яны «працуюць на вобраз». Прыгадайце хоць бы валявы жэст Веры Харужай або мяккую руку Змітрака Бядулі.

Увогуле скульптурны партрэт— моцны бок беларускай пластыкі. З вялікім майстэрствам выкананы ў мармуры «Партрэт кітайскага мастака Цзян Чжао-хэ» С. Селіханава. Тонкім лірызмам і светлай любоўю мастака да свайго маленькага героя прасякнуты партрэт П. Белавусава — «Варатар». Шмат паэтычнасці, нерастрачанай душэўнай чысціні ў тэракотавым партрэце А. Заспіцкага «Будаўніца».

Бліскуча справіліся маладыя беларускія скульптары А. Анікейчык і Г. Мурамцаў з вялікай і складанай задачай па стварэнню партрэта Ул. І. Леніна. Іх гранітны бюст Леніна, у якім раскрываецца валявы, горды, акрылёны смелай марай вобраз правадыра, з'яўляецца адным з лепшых скульптурных партрэтаў Леніна на выстаўцы.

Калі ў галіне партрэта беларускія скульптары дасягнулі вялікіх поспехаў, дык беларуская жанравая скульптура выклікае часам вострую нездаволенасць. Такое пачуццё нездавальнення выклікае, напрыклад, кампазіцыя В. Палійчука «Патрабуем міру!» Адсутнасць у ёй пластычнай культуры, эклектычнае спалучэнне элементаў натуралізму і экспрэсіянізму прыводзяць да таго, што вялікая, актуальная тэма тут фактычна зводзіцца на нішто, не атрымлівае мастацкага вырашэння. Скульптура падмяняецца літаратурным апавяданнем.

Але побач з творамі дробнага жанра (і трэба сказаць, мала ўдалымі творамі) у беларускай скульптуры намецілася цікавая лінія на стварэнне твораў сімвалічнай абагуленасці, манументальнага размаху, твораў, якія можна разглядаць як заяўкі на помнікі. Такое манументальнае вырашэнне атрымала скульптура А. Бембеля «Няхай ніколі не будзе ўзняты меч!» Вельмі цікавая ў тым жа плане кампазіцыя С. Селіханава «Абуджэнне». У гэтай скульптуры няма нічога лішняга, ніякіх алегарычных атрыбутаў, няма путаў і ланцугоў, якія сталі ў нас амаль стандартнымі для такой тэмы. Пластыка гаворыць тут сама за сябе. Мужны вобраз гордага чорнага чалавека з рукамі, налітымі волатаўскай сілай, які смела крочыць наперад і выпроствае плечы, становіцца сімвалам Усходу, які абуджаецца і змагаецца. Манументальна - дэкаратыўны характар носіць і скульптура М. Робермана «Нёман» — казачны вобраз мудрага сівога старога, караля непакорлівых хваль.

Але, бадай, найбольш яркую і цікавую старонку беларускага мастацтва на Усесаюзнай выстаўцы ўяўляе сабою графіка. У Беларусі ўжо даўно склалася моцная графічная школа. Яе вядучыя майстры выступілі з новымі цікавымі работамі. Сярод іх: каляровыя лінагравюры А. Тычыны з іх рамантыкай гераічнай працы і заўсёды вельмі вялікай чалавечнасцю і душэўнай тонкасцю; прасякнутыя паэзіяй стварэння графічныя серыі І. Гембіцкага; манатыпіі А. Марыкса з іх багатым пачуццём колеру ў гравюры; празрыстыя і пяшчотныя акварэлі А. Волкава.

У лепшых традыцыях савецкай кніжнай графікі, з бездакорнай чысцінёй малюнка выкананы ілюстрацыі М. Гуціева да апавядання К. Чорнага «Люба Лук'янская». Высокая каларыстычная культура — у пастэлях А. Паслядовіч.

Аднак найбольшыя дасягненні беларускай сучаснай графікі звязаны з творчасцю маладых мастакоў, многія з якіх упершыню выступаюць на Усесаюзнай выстаўцы. Вельмі ярка раскрыўся на гэтай выстаўцы талент мастака Г. Паплаўскага. Яго мініяцюрныя лінагравюры з пейзажамі старога Мінска — багатыя і паэтычныя. У іх раскрываецца тое «пачуццё горада», калі мастак нібы чуе горад, разумее мову яго каменняў, унутраную дынаміку ўздыбленых брукаваных вуліц.

Увогуле, найбольш ярка выступілі маладыя графікі Беларусі ў галіне кніжнай ілюстрацыі. Поўныя мяккага гумару, сапраўднай дэкаратыўнасці, тонкага «пачуцця казкі» і глыбокага разумення традыцый народнай творчасці ілюстрацыі Е. Лось і Г. Якубені да «Залатой яблынькі». У майстра кніжнай графікі вырас мастак А. Кашкурэвіч. Яшчэ на Усесаюзнай выстаўцы дыпломных работ 1960 года рабілі вельмі моцнае ўражанне яго ілюстрацыі да «Атамнай станцыі» Х. Лакснеса, поўныя і сатырычнай вастрыні, і вялікай паэзіі, і болю за чалавека, адзінокага ў чужым і халодным свеце. Не меншай удачай у творчасці А. Кашкурэвіча з'яўляюцца яго ілюстрацыі да рамана К. Чорнага «Трэцяе пакаленне». Выдатна вырашаны, напрыклад, яго ліст «Сварка», дзе кожны крык белай плямы, кожнае дрыжанне лініі поўныя выключнай вастрыні і экспрэсіі.

Творчыя інтарэсы маладых беларускіх графікаў вельмі шырокія. Яны паспяхова працуюць у плакаце, у акварэлі, ствараюць вобразы такой драматычнай сілы, як, напрыклад, гравюра «Пам-ром, але не здадзімся!» (Л. і Е. Пакаташкіны) або такога паэтычнага багацця, як «Красавік» Ю. Тышкевіча.

Многа яркіх творчых знаходак у работах беларускіх мастакоў тэатра. Эскізы дэкарацый А. Марыкса, Т. Разінай, П. Масленікава вабяць сваёй дэкаратыўнасцю, смеласцю ў пошуках новага, высокай сцэнічнай культурай.

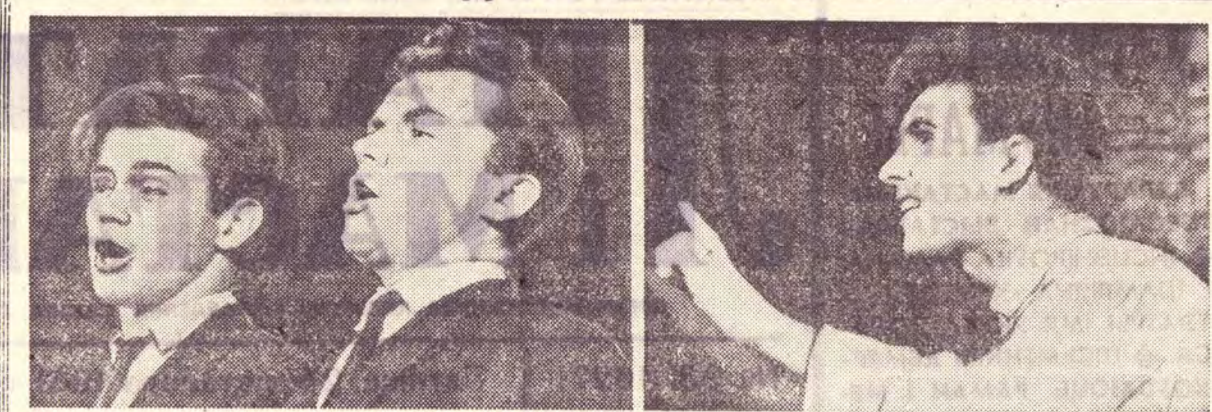
Нарэшце, ёсць у беларускай зале Усесаюзнай выстаўкі яшчэ адзін від мастацтва. Ён не адзначаны ў каталогах, яму не прысвечана этыкетак. Але гэта вялікае і важнае мастацтва, без якога не было б і самой выстаўкі. Гаворка ідзе пра майстэрства экспазіцыі. З вялікім густам арганізатары выстаўкі здолелі размясціць экспанаты, не перагружаючы сцены, здолелі ўпрыгожыць памяшканне светлай мэбляй, прыгожай керамікай, здолелі захаваць у беларускай зале нацыянальны каларыт.

Вялікае і шматграннае беларускае мастацтва на гэтай выстаўцы мае і свае яркія ўзлёты, і свае памылкі і супярэчнасці. Але ўвогуле яно дастойна прадстаўляе свой народ на ўсесаюзным форуме мастацтваў.

С. ЧАРВОННАЯ,
мастацтвазнаўца.

Масква.

ЧАТЫРЫ ДНІ ПЕСЕНЬ

С. Кліменка і З. Бянько — сябры па працы і па песні. Мясцовы самадзейны кампазітар Аржаннікаў быццам для іх напісаў песню «Дружочкі».

Як слухаеш байку Кандрата Крапівы «Дзве кумы» ў выкананні загадчыка сельскага клуба на Ашмяншчыне І. Мошні, дык хочацца самому гаварыць вершам. І наш карэспандэнт не ўтрымаўся, зрыфмаваў:
«Ну як жа кумка маецца?—
Кума ў кумы пытаецца...»
— Як хораша напісана,
Дык хораша чытаецца.

Калі калгасны рахункавод Л. Яраш з Дзятлаўскага раёна заспявае народную песню «Цераз сад-вінаград», дык аж самі ногі ў скокі просяцца.

МАЛАТКОВІЦКІЯ УНІВЕРСІТЭТЫ

Вёска Малатковічы знаходзіцца за 15 км ад горада Пінска. Тут жывуць калгаснікі сельгасарцелі імя Суворава, медыцынскія работнікі, настаўнікі, аграномы. Аб малатковіцкіх універсітэтах вядома далёка за межамі раёна. Два з іх, самыя масавыя, размешчаны ў Доме культуры. Гэта універсітэт культуры і універсітэт здароўя.

Рэктарам першага з іх з'яўляецца завуч сярэдняй школы П. Заводаў. Універсітэт працуе другі год. У яго праграме лекцыі па марксісцка-ленінскай эстэтыцы, літаратуры, мастацтву, музыцы. Лекцыі суправаджаюцца паказам кінафільмаў, выступленнем калектываў мастацкай самадзейнасці. Вялікую дапамогу аказвае Пінскі народны тэатр, музычная школа, музей. Наведваюць універсітэт 175 чалавек. Сярод іх — цялятніца В. Жылінская, звенявая Я. Таўстыка, калгаснік А. Новак, санітарка К. Дзямянцова, тэлефаністка А. Церліцкая, прадавец А. Казак, урач М. Крыштам, кінамеханік П. Вайтовіч, загадчык каўбаснага цэха Э. Ягораў і многія іншыя.

Ва універсітэце здароўя праводзяцца гутаркі па розных пытаннях аховы здароўя, дэманструюцца спецыяльныя фільмы. Сапраўднымі энтузіястамі распаўсюджвання медыцынскіх ведаў сталі ўрачы А. Серабракоў, В. Базыльчык, М. Яроміч, Н. Маскалік і іншыя. Слухачы універсітэта здароўя сочаць за санітарным станам вёсак і жылля, арганізоўваюць работу санітарных пастоў у брыгадах і на фермах, клапоцяцца аб папярэджанні захворванняў.

Слухачамі трэцяга універсітэта — філіяла універсітэта марксізма-ленінізма пры Пінскім гаркоме партыі з'яўляюцца камуністы і камсамольцы, сельская інтэлігенцыя. Яны вывучаюць гісторыю КПСС і палітэканомію.

А. СТУПАК,
дырэктар Малатковіцкага Дома культуры Пінскага раёна.

ШЧЫРАЕ СЛОВА ПРА КНІГУ ТАВАРЫША

АБМЕРКАВАННЕ РАМАНА І. МЕЛЕЖА «ЛЮДЗІ НА БАЛОЦЕ»

21 лістапада на пашыраным пасяджэнні прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі адбылося абмеркаванне новага рамана Івана Мележа «Людзі на балоце».

Гаворку пра новую кнігу пісьменніка пачаў Янка Брыль. Ён адзначыў, што «Людзі на балоце» — з'ява цікавая і радасная ў нашай літаратуры, што кніга гэтая бясспрэчна — творчая ўдача І. Мележа. Сваім раманам пісьменнік ступіў далёка наперад у параўнанні з тым, што было напісана ім раней. Больш таго, у рамане «Людзі на балоце» аўтар на самых бліжэйшых подступах да сваёй самай запаветнай пісьменніцкай песні.

Пакуль што, сказаў Я. Брыль, напісана толькі першая частка кнігі. Наперадзе яе герояў чакае яшчэ вельмі і вельмі многае — калектывізацыя, Айчынная вайна, удзел палешукоў у будаўніцтве камуністычнага грамадства. Хочацца пажадаць ад душы І. Мележу, каб ён правёў сваіх герояў праз усе выпрабаванні гісторыі дастойным чынам, на ўзроўні сапраўднага майстэрства.

З цікавымі заўвагамі аб рамане выступіў Тарас Хадкевіч.

— Мы часта спрачаемся, на якую тэму напісаны твор, — сказаў ён, — і вельмі часта забываем, як ён напісаны. А на маю думку, безумоўна, важна і першае, і другое. Іван Мележ сваім раманам увёў чытача ў самую палескую глуш. Пісьменнік раскрыўся ў гэтым творы па-новаму, выявіліся новыя, невядомыя раней рысы таленту празаіка. Тут Мележ — мастак сталы і таленавіты.

Адзначыўшы станоўчыя бакі кнігі, Т. Хадкевіч спыніўся і на яе недахопах. Некаторыя сцэны рамана, на яго погляд, штучныя, ненатуральныя. Так, разрыў Васіля і Ганны, на думку Т. Хадкевіча, да канца не прадуманы. Найбольш удаліся пісьменніку бытавыя сцэны, менш — тыя, дзе гаворка ідзе пра грамадска-сацыяльныя адносіны герояў твора. Відаць, што пісьменнік да драбніц ведае ўклад жыцця палескай вёскі 20-х гадоў. І тут — верыш Мележу ва ўсім.

Т. Хадкевіч падрабязна спыніўся на мове кнігі. Ён адзначыў, што мова рамана надзвычай сакавітая, жывая, каларытная. Але калі чытаеш дыялогі, падкрэсліў прамоўца, насцярожвае частае, празмернае ўжыванне дыялектызмаў.

— Пасля трылогіі Якуба Коласа «На ростанях» у нас не было падобнага твора пра Палессе, — сказаў Васіль Вітка. — Гэта — першая кніга, якая паказвае наступ новага ў жыцці палескай вёскі пасля рэвалюцыі.

В. Вітка дае высокую ацэнку раману. Ён адзначае, што кніга пакідае самае добрае ўражанне.

— У нас у апошні час, — гаворыць Вітка, — выходзіла многа кніг халодных, рамесніцкіх, скрозь сюжэтную і моўную тканіну якіх прасвячае вытворчая кухня, тэхналогія. У Мележа гэтай тэхналогіі не відно — яна стала майстэрствам, мастацтвам.

В. Вітка выказаў таксама шэраг заўваг і пажаданняў аўтару ў яго далейшай рабоце. Новы раман І. Мележа, на думку В. Віткі, і гістарычны, і сучасны. Але, падкрэсліў прамоўца, было б значна лепш, калі б у ім знайшлі больш канкрэтнае адлюстраванне падзеі вялікага сацыяльна-гістарычнага характару. Справа ў тым, што на першы план вынесены асабістыя інтарэсы, а грамадскае жыццё краіны аднесена кудысьці на другі план. Пажадана было б таксама больш канкрэтна вызначыць гістарычныя вехі, час, у які адбываецца дзеянне. Чытач, на думку В. Віткі, не можа адказаць, калі канкрэтна адбываюцца падзеі кнігі.

У заключэнне В. Вітка адзначыў багатую, жывую мову твора, падкрэсліўшы, што ў ёй няма фальшу, яна гучыць натуральна, свежа, па-народнаму ярка.

Цёпла гаварыў аб кнізе Янка Шарахоўскі. Ён сказаў, што раман І. Мележа «Людзі на балоце»—твор сапраўды мастацкі, з'ява ў нашай літаратуры. Прамоўца папракнуў І. Мележа за нехарактэрную, на яго думку, сцэну бойкі Васіля за зямлю. Калі б справа адбывалася раней, да 1924 года, яна выглядала б больш натуральна. Пазней жа гэты матыў ужо не характэрны для вёскі, тым больш, калі надаваць сцэне абагульняючае значэнне.

Далей Я. Шарахоўскі спыніўся на характарыстыцы галоўных герояў твора — Васіля, Ганны і Яўхіма. У гэтых вобразаў ёсць будучыня, хоць, на думку прамоўцы, у некаторых дэталях Яўхім выглядае непераканаўчым.

Алесь Рылько гаварыў, што І. Мележ вельмі чулы і ўважлівы да думкі чытача. У тым, што раман гучыць вельмі сучасна, і заключаецца яго мастацкая вартасць.

— Новы твор І. Мележа, — сказаў Іван Шамякін, — гэта праўдзівая карціна жыцця Палесся дваццатых гадоў. Згодзен з Віткам, што сацыяльны, гістарычны фон рамана сапраўды прыглушаны. Няма шырокіх грамадска-сацыяльных карцін.

Прамоўца гаворыць пра «Ціхі Дон» М. Шолахава і адзначае, што пісьменнік не баяўся публіцыстычных адступленняў. Нявартa гэтага было баяцца і Мележу.

У заключэнне І. Шамякін сказаў:

— Вельмі добрая мова твора. Я смакаваў кожны сказ. Ёсць што сказаць пра раман і літаратарам, і мовазнаўцам. Я ад душы жадаю, каб наступныя раманы былі напісаны на такім жа мастацкім узроўні, а можа і на вышэйшым.

Алена Васілевіч гаварыла аб вобразах твора. На яе думку, вобраз Васіля крыху супярэчлівы. Спачатку ён абяцае быць вельмі цікавым. Гэта проста-такі паэтычная натура. Потым жа ён расчароўвае чытача, становіцца залішне прыземленым. Прагнасць да зямлі дамінуе над усім астатнім. Удаліся аўтару, на думку А. Васілевіч, вобразы Ганны і яе бацькі.

Іван Грамовіч пачаў сваё выступленне спасылкай на М. Шолахава:

— Калі да вайны ён выдаваў свой «Ціхі Дон», мы ўсе хваляваліся, што будзе з Мелехавым. Прыгадалася гэтае хваляванне, калі я чытаў раман І. Мележа. Чытаў і таксама хваляваўся, перажываў. Значыць, пісьменнік напісаў высокамастацкі твор. Сіла яго ў мастацкім уздзеянні.

І. Грамовіч гаварыў аб знаходках у абмалёўцы вобразаў, аб сучаснасці, надзённасці рамана «Людзі на балоце».

— Галоўныя героі твора Ганна, Васіль і Яўхім, — сказаў Янка Скрыган, — вельмі добра «скампанаваны». Як складзецца іх далейшы лёс — невядома, але і па тым, што ёсць, можна меркаваць, што яны да канца будуць хваляваць чытача. Вазьміце Васіля — гэта вельмі цікавае развіццё характару: у канцы твора проста не пазнаць яго.

Высока ацаніў раман І. Мележа Антон Бялевіч. Ён падкрэсліў, што пісьменнік напісаў самы сучасны раман, таму што там ёсць людзі, ёсць характары. А гэта — галоўнае.

— Новы раман І. Мележа «Людзі на балоце», — сказаў Нічыпар Пашкевіч, — гэта добры пачатак эпапеі жыцця беларускага народа. Наколькі нам вядома, падзеі твора будуць развівацца далей аж да нашых дзён.

Значную частку выступлення Н. Пашкевіч прысвячае вызначэнню жанра. «Людзі на балоце», на яго думку, гэта яшчэ не раман, а толькі першая кніга вялікага твора. Тут яшчэ не здарылася таго сацыяльна значнага, вялікага, што адпавядае раману. Аўтар пакуль толькі прыглядаецца да герояў, а ўсе вялікія справы іх наперадзе.

Нягледзячы на тое, што пачуццё гістарызму ў творы не падлягае сумненню, усё ж, на думку крытыка, канкрэтна гістарычны фон у ім павінен быць узмоцнены. Гэта вымагае сама задума.

Станоўчую ацэнку рамана даў Алесь Адамовіч. Ён гаварыў, што ўдача Івана Мележа шырэй прыватнай. У нас выходзіць нямала кніг, якія пабудаваны па законах ілюстрацыйнасці. Раман «Людзі на балоце» — бясспрэчнае дасягненне нашай прозы, сведчанне яе сталасці.

— «Людзі на балоце» — імяніны сэрца для Мележа і свята для нашай літаратуры, — падкрэсліў Фёдар Куляшоў. Ён гаварыў аб майстэрстве, з якім Мележ лепіць вобразы (настаўніца Шура, Зубрыч, Захарыха). Яны сведчаць аб удачах пісьменніка ў стварэнні характару. Ф. Куляшоў таксама высока ацаніў моўнае багацце рамана, хоць і адзначыў, што часам аўтару нібы здраджвае густ.

У заключэнне выступіў Іван Мележ.

Абмеркаванне кнігі «Людзі на балоце» на пашыраным пасяджэнні прэзідыума СП Беларусі вылілася ў шчырую, дзелавую гаворку не толькі аб ёй. Ішла гаворка аб шляхах развіцця прозы, аб павышэнні майстэрства пісьменнікаў.

САМАСТОЙНА, ПА-МАСТАЦКУ

«КРЫНІЦЫ» І. ШАМЯКІНА НА СЦЭНЕ ТЭАТРА ІМЯ ЯКУБА КОЛАСА.

НА СЦЭНЕ — раман Івана Шамякіна «Крыніцы». Я маю на ўвазе не толькі інсцэніроўку: гаворка ідзе і пра афармленне спектакля ў Тэатры імя Якуба Коласа. На кругу сцэны мы бачым вокладку кнігі, як яна выдадзена ў выдавецтве: тыя ж шрыфты, той жа малюнак Л. Прагіна з вёскай, якая нібы рушыць да нас стрыманай плынню ранняй веснавой адлігі. На першым плане — графічны абрыс крыніцы. Вёска і поплаў вызваляюцца ад зімовага снежнага покрыва. Шмат пралалін. А крыніца, відаць, і ў зіму была жывой. Толькі ля самага крайку яе няўдаўні мароз пакінуў ледзь прыкметную бель, нібы заўчаснае срэбра на чалавечых скронях. А недзе за вёскай палымнее ўжо світанне вясновага ранку. Вось-вось сонца пырсне першымі промнямі на пасівелыя скроні крыніц.

Абуджаецца наваколле. Над вяршалінамі дрэў, па-над палямі і гаямі лунае раздольная песня. Крыштальныя актавы прадвесня, нібы ўвабраўшы ў сябе чысціню і празрыстасць крыніц, вольна плывуць са сцэны ў глядзельную залу. У іх — спадзяванні, чаканні, надзеі...

...Сціслая, лаканічная сцэна Лемяшэвіча з Бародкам у райкоме. Вядомы партрэт, ледзь не на ўсю сцяну — недасягальны і непрыступны ва ўсведамленні ўласнае велічы. Карэктны, амаль добразычлівы прыём.

— Працуйце. Жадаю вам поспехаў, — паціскае Бародка руку новаму дырэктару Крыніцкай школы. — Калі што, дык звяртайцеся да мяне. Запраста. Дапаможам.

...Вясковы шафёр загнуў з Лемяшэвіча чацвяртак за дарогу:

— Гэта вы з усіх так лупіце?

— Не-е... Толькі з упаўнаважаных. Яны камандзіровачныя атрымліваюць.

...Старшыня адбірае ў калгасніц посцілкі з сенам і без ваганняў і жалю гатовы яго падпаліць.

...Завуч, з якім прадстаіць працаваць Лемяшэвічу, не мае ўяўлення аб становішчы спраў у калгасе. «Калектыў? Нічога. Звычайны», — скупа характарызуе Арэшкін настаўнікаў. І тут жа, убачыўшы на дарозе машыну, паведамляе:

— Сакратар райкома — Бародка. Да нашай настаўніцы заглядвае. Сіла, я вам скажу.

Вось, бадай што, і ўся экспазіцыя пастаноўкі. Рызыкоўная сцісласць! Рэжысёр Ю. Шчарбакоў (ён жа і аўтар інсцэніроўкі), каб кампенсаваць непазбежныя страты матывіровак, завяршае экспазіцыю п'есы дыялогам, якога няма ў рамане.

— Па-мойму, гэта бяссілле, — гаворыць Лемяшэвіч, даведаўшыся, што ў горадзе ў Бародкі сям'я.

— Не скажыце! — неяк узнёсла і шчыра пярэчыць Арэшкін. — Што для нас, простых смяротных, з'яўляецца слабасцю, тое ў такіх, як Бародка, — сіла!..

З гэтых дзвюх палярна супрацьлеглых фраз пачынаецца актыўнае выяўленне філасофіі пастаноўкі, яе канфлікту і ідэі, якія вынікаюць са зместу шамякінскага твора. Сіла і бяссілле кіраўніка, веліч радавога барацьбіта за ўсенародную справу, бескампрамісная прынцыповасць маралі для ўсіх і кожнага ў нашым грамадстве, — вось тое кола праблем, якія ўзнімаюцца ў творы.

ЗВЫЧАЙНА, ацэньваючы экранізацыю ці інсцэніроўку, рэцэнзенты лічаць, што вышэйшай узнагародай іх аўтарам будзе сцвярджэнне: яны не імкнуліся перанесці ўсе сюжэтныя лініі першакрыніцы ў свой твор. Пра Ю. Шчарбакова і пра яго работу над шамякінскім творам гэтага сказаць нельга. З упартаю беражлівасцю ён абыходзіўся з кожным персанажам рамана, імкнуўся захаваць для сцэны як мага больш істотных сюжэтных яго паваротаў. Адсюль — шматлікасць сцэнічных карцін (звыш дваццаці). Толькі пераканаўшыся, што без таго ці іншага матыву твор захавае ўсё ж паўнату ідэі і (што не менш важна) своеасаблівасць манеры аўтарскага апавядання, інсцэніроўшчык дазваляў сабе ахвяраваць ім. Так, ужо напярэдадні прэм'еры была выкраслена тэма Андрэя Касцянка — аднаго з цэнтральных персанажаў рамана. А зараз, калі адбылося звыш дзесяці прадстаўленняў, рэжысёр, наколькі нам вядома, скарачае цэлую карціну — даволі «эфектную» начную сцэну на кватэры Ціханчукоў. І робіцца гэта не дзеля эканоміі часу. Рэжысёр пераканаўся, што, будучы вельмі істотнай у рамане, тэма Ціханчукоў у п'есе сваёй самастойнасцю замінае галоўнай сюжэтнай лініі.

Разам з тым Ю. Шчарбакоў шукае адэкватную мастацкую кампенсацыю там, дзе раман траціць ад інсцэніравання. Мы ўжо спасылаліся на дыялог Арэшкіна і Лемяшэвіча ў экспазіцыі п'есы. Да ліку падобных знаходак можна аднесці і напісаную Ю. Шчарбаковым паэтычную начную сцэну ля школы. На першы погляд яна нібыта непатрэбная. І сапраўды, што ў ёй адбываецца? Закаханымі парамі праходзяць вучні-дзесяцікласнікі. Пасля іх — сельскі ўрач, маладая ўдава са сваёю дачкой. Зноў вучні. І кожная пара, прайшоўшы, гаворыць адну і тую ж фразу: «Давай пасядзім. У такі час сюды ніхто не прыходзіць». Няўжо ў імя гэтага камедыйнага рэфрэна існуе ўся карціна? А паспрабуйце сабе ўявіць спектакль без яе, і вы адчуеце, як яму не будзе ставаць чароўнай лірычнасці, уласцівай Шамякіну.

Рэжысёр-інсцэніроўшчык у гэтым творы цалкам зліўся з аўтарам-раманістам, нідзе не падмяняючы яго і не падмінаючы пад сябе. Тое самае бачыць глядач і ў афармленні (мастак — Я. Нікалаеў), якое сваёй лаканічнаю пабудовай выяўляе вобраз спектакля. Кожная карціна — гэта старонка рамана. Перагортваецца старонка, і дзеянне пераносіцца з кабінета райкома на скрыжаванне дарог, потым на школьны двор, на кватэру калгасніцы і г. д. Ілюстрацыйная графіка спалучаецца з ігрой акцёраў праз дэталі сцэнічнага абсталявання, якія змяняюцца з бездакорнай дакладнасцю пры дапамозе сцэнічнага круга. Дарэчы, такога арганічнага выкарыстання саміх паваротаў круга, бадай што, у нас яшчэ не было ў тэатральнай практыцы: яны перасталі тут быць проста тэхнічным сродкам і ператварыліся ў функцыі такіх катэгорый, як час і прастора.

Адметнаю рысай спектакля з'яўляецца таксама і тое, што ўсе выканаўцы ў ім амаль не карыстаюцца грымам. Толькі Ц. Сяргейчык ужывае для свайго старога настаўніка Шаблюка наклейкі барады і вусоў ды артыстка Г. Маркіна (невядома з якіх меркаванняў) надзяе светлы парык, іграючы ролю ўрача Наталлі Пятроўны.

Напэўна, такі «бязгрымны» спектакль нарадзіўся не сам па сабе — ён вынікае таксама з рамана. Нельга сказаць, каб Шамякін быў зусім безуважлівы да вонкавай характарыстыкі сваіх герояў. Але, заўважце, даўшы пры першым знаёмстве чытача кожнаму з іх сціслую абмалёўку, ён потым нідзе не імкнецца яе абвастраць. Характары яго персанажаў выяўляюцца перш за ўсё праз унутраны рух, праз іх дачыненні да наваколльнага — людзей і рэчаў. Успомніце, напрыклад, Наталлю Пятроўну, калі яна ў вялікім старым мяккім крэсле ў Шаблюка каштуе бурштынавы мёд. «Яна на дзіва любіла прыгожую вопратку, мяккую мэблю і ўтульныя кватэры», — нібы між іншым заўважае аўтар. І потым, калі чытач разам з урачом будзе ехаць праз завіруху ў дальнюю вёску, убачыць на ёй недарэчны мужчынскі кажух, з'явіцца сведкам таго, як Наталля Пятроўна стомлена задрэмле на ўслончыку ля стала пасля трахеатаміі сялянскай дзяўчынцы, — чытач напэўна не раз успомніць пра яе любоў да прыгажосці і ўтульнасці.

НА СЦЭНЕ не раскажаш усяго, што змясцілася на сотнях старонак кнігі. Гэта «што» кампенсуецца ў пастаноўцы «Крыніц» тэатральным «як». Мы бачым, як утульна сябе адчувае Наталля Пятроўна — Г. Маркіна ў Шаблюка, з якою гатоўнасцю кідаецца яна ў дарогу не па абавязку, а хутчэй па закліку сэрца, і нам не так ужо важна — светлыя або цёмныя валасы ў яе. Навошта ж парык? Ён замінае сваёй штучнасцю, скоўвае выканаўцу і яе партнёра Лемяшэвіча, асабліва ў сцэне іх спаткання на кватэры.

Бадай тое самае можна сказаць і пра Шаблюка (тым больш, што ў рамане аўтар зазначыў: «ён насіў невялікія сівыя вусы, але акуратна галіў бараду»). Біяграфія Шаблюка — не ў барадзе, вядома. І нават не ў расцягнутым, з пункту гледжання драматургіі, апавяданні Лемяшэвіча пра ўдзел старога настаўніка ў партызанскіх справах. Неспакойная, дзейсная натура Шаблюка яскрава і трапна раскрыта Ц. Сяргейчыкам у сцэне сустрэчы яго з дырэктарам і вучнямі на школьным двары. Вось ён набліжаецца, цяжка абапіраючыся на свой кіёк пасля хваробы. Стомлена сеў за парту. Пільна глядзіць на сваіх выхаванцаў. Калі ж юнакі і дзяўчаткі ў жартаўлівым, бадзёрым маршы крочаць на працу, Шаблюк — Сяргейчык нейкі час

Выйшлі з друку

У Белдзяржвыдавецтве выйшлі з друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі мастацкай і дзіцячай літаратуры:

Андрэй Макаёнак. Камедыі. Мастак В. Харэўскі. Тыраж 1 500 экз., стар. 256. Цана 74 кап.

Уладзімір Казачонак. Калі Радзіма ў небяспецы. На рускай мове. Мастак С. Русак. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 284. Цана 51 кап.

Канстанцыя Буйла. На адноўленай зямлі. Вершы. Мастак П. Калінін. Тыраж 2 095 экз., стар. 68. Цана 9 кап.

Уладзімір Мінач. Жывыя і мёртвыя. Раман. Пераклад са славацкай мовы Я. Бяганскай і А. Мажэйкі. Мастак М. Макаранка. Тыраж 4 200 экз., стар. 320. Цана 1 руб. 2 кап.

Стаян Ц. Даскалаў. Свая зямля. Раман. Пераклад з балгарскай мовы Н. Гілевіча. Мастак А. Кашкурэвіч. Тыраж 2 850 экз., стар. 464. Цана 1 руб. 40 кап.

Навум Кіслік. Пазыўныя зямлі. Вершы. На рускай мове. Мастак Г. Клікушын. Тыраж 2 550 экз., стар. 84. Цана 11 кап.

Пятро Глебка. Прывітанне Радзіме. Вершы. Мастак Ю. Пучынскі. Тыраж 7 360 экз., стар. 88. Цана 9 кап.

Мікола Хведаровіч. Сонечны зайчык. Вершы. Для сярэдняга ўзросту. Малюнкі У. Самачэрнага. Тыраж 7 200 экз., стар. 56. Цана 8 кап.

Мікалай Вірта. Мой памочнік Карсыбек. Для сярэдняга ўзросту. Пераклад Г. Сапрыка. Вокладка М. Гуціева. Малюнкі В. Далгова. Тыраж 3 650 экз., стар. 144. Цана 15 кап.

Павел Ткачоў. Пра Сяргейку і лясных жыхароў. Апавяданні. Для малодшага ўзросту. Малюнкі В. Ральцэвіча. Тыраж 15 тыс. экз., стар. 32. Цана 5 кап.

Васіль Карпечанка. Сонейка ўзышло. Вершы. Для малодшага ўзросту. Малюнкі Л. Асецкага. Тыраж 8 тыс. экз., стар. 28. Цана 9 кап.

Сярод кніг

З ПАЗІЦЫЙ ВЫСОКАЙ ЧАЛАВЕЧНАСЦІ

Кухаронкам яго назвалі вясковыя хлапчукі, помсцячы за тое, што ён адмовіўся гуляць з імі ў немцаў і партызанаў. Кухаронкам, а не арлёнкам ці сокалам назвала яго і пісьменніца. Усім зместам аповесці адводзячы пагарджальнае адценне, якое бачылі ў слове «кухаронак» хлапчукі і камісар брыгады Пятухоў, В. Сіманава пакідае ў падтэксце самастойнае, больш шырокае значэнне гэтага слова, звязанае з аўтарскім разуменнем праблемы жыцця дзяцей у час вайны.

Дзесяцігадоваму Сяргею Проніну жыццё адмерала невялічкую долю подзвігу, радасці і гора. Поўнай мерай — толькі гора. Бацька дзесьці на фронце, старэйшага брата павесілі фашысты. Калі партызанскі разведчык Косця Цярэшчанка напаткаў у лесе хлопчыка, той тупаў з сякерай каля тоўстай дошкі.

«— Будуеш? — спытаўся Цярэшчанка.

— Будаваўся ды кінуў...

— А што майструеш? — Цярэшчанка паказаў на дошку. Хлопчык апусціў вочы: з іх адна за другой пакаціліся па шчоках буйныя слёзы.

— Труну... для мамкі... Учора памерла, — усхліпваючы, сказаў ён. — Прасіла, каб у труне пахавалі...»

Разведчык пачуў не новую для сябе гісторыю хлопчыка-сіраты. Не новая яна і для чытача. Чаму ж у такім разе аповесць хочацца дачытаць?

Справа, думаецца, у тым, што пісьменніца праявіла глыбокую асабістую зацікаўленасць да лёсу хлопчыка, прыняла яго вельмі блізка да сэрца і па-свойму расказала аб ім. У некаторых кніжках, у якіх дзейнічаюць маленькія героі, справы часта паварочваюцца так, што пачуццё захаплення ўчынкамі героя падпарадкоўвае сабе ўсе іншыя пачуцці. Чытаючы «Кухаронка», увесь час спачуваеш хлопчыку, адчуваеш трывогу, боль, прыходзіш да вываду, што гэтая кніжка для дзяцей сярэдняга ўзросту мае на ўвазе і дарослага чытача, таго, хто адказваў і адказвае за будучае дзяцей.

В. Сіманаву ў першую чаргу цікавяць не ваенныя прыгоды Сяргея. Вайна ўяўляецца пісьменніцы тым больш жорсткай і недарэчнай, што яна навалілася і на такіх вось хлапчукоў. Пронін «худы, кволы, і таму сякера ў яго руках здаецца вялікай і цяжкай». Які там пасля гэтага з яго вая-ка!

Партызанскае начальства ў асобе камбрыга Аляксандра Фёдаравіча, радавыя партызаны Цярэшчанка і Паўлік Шумны, штабная паварыха Пятроўна — усе стараюцца трымаць Сярожу далей ад вайны, ад яе жахаў. Вось хлопчык прыходзіць да камбрыга прасіцца ў атрад:

«— Мне ваяваць трэба. Фашысты брата забілі, маці таксама з-за іх памерла. Мяне тут усе кухаронкам дражняць... Бацька не пахваліць, калі даведаецца.

Камбрыг нахмурыў пушыстыя цёмныя бровы.

— А што твой бацька пра мяне скажа, калі я цябе ў твае гады салдатам зраблю?»

Праводзячы партызанаў на заданні, Сяргей у марах разам з імі ідзе ў далёкія паходы, знішчае варожыя гарнізоны, падрывае эшалоны. І не стамляе яго ні аўтамат за плячыма, ні гранаты на поясе...

А пакуль што ён вымушан працаваць на кухні — чысціць бульбу, насіць ваду, збіраць ламачча на паліва. Даручылі Сяргею яшчэ і догляд адбітай у немцаў аўчаркі Джулі. Яна нікога не падпускала да сябе. Спачатку баяўся яе і кухаронак, але паступова прыручыў.

Партызанам не было часу асабліва няньчыцца з малым. Нават з пісталета пастраляць не давалі. Праўда, з дапамогай Паўліка Шумнага Сяргей вывучыў лёгкі трафейны кулямёт, разбіраў, збіраў і чысціў яго, пакуль партызаны не разжыліся боепрыпасамі і не пусцілі кулямёт у работу.

Кіруючыся жыццёвай праўдай, В. Сіманава паказвае, што Сяргей уцягваецца ў баявыя дзеянні воляй абставін. У паказе яго гераічных па сваёй сутнасці ўчынкаў пісьменніца вельмі ўдумлівая і вельмі тактоўная. Гераізм да яе героя не прыходзіць нямаведама адкуль, не падпарадкоўвае сабе абставін, не ўзвышаецца над імі, а толькі прабіваецца праз іх.

Пачуццё абавязку жыве ў хлопчыку як пачуццё асабістае, канкрэтнае. Сяргей выпадкова падслухоўвае размову начальніка штаба з камісарам брыгады. Партызанам трэба правесці разведку. Даросламу гэта не пад сілу: фашысты нікога не выпускаюць з гарнізона. Трэба пасылаць кухаронка. Камісар вагаецца.

Ён, як і камбрыг, лічыць: «дзяцей ад вайны падалей». Хлопчыка «...трэсла. Ён і сам не ведаў, што б ён адказаў, каб яму сказалі: «трэба ісці ў гарнізон». Не, ён ведаў, ён бы, вядома, згадзіўся. Не раздумваючы. Там жа Паўка, яго трэба выручаць». І выручыў. Так і далучаўся хлопчык думкай да той вялікай ісціны, якую яму выклаў Косця: «Партызаны — гэта народ, а народ знішчыць нельга».

У другі раз Сяргей зрабіў гераічны ўчынак зусім нечакана для сябе. Неяк ён заўважыў, што немцы мініравалі лес у тыле партызан, каб перарэзаць ім шляхі адыходу. Спачатку кухаронак вырашыў толькі папярэдзіць сваіх, але Джулі па-свойму зразумела яго сігнал і задушыла нямецкага кулямётчыка. Цяпер Сяргею захацелася прыхапіць з сабой кулямёт, але на яго пасунуўся другі немец, а за ім яшчэ. Хлопчык павярнуў кулямёт (іменна такі ён вывучыў пад наглядам Паўліка) і націснуў на гашэтку.

«Нідзе нікога ўжо не было, а Сяргей усё страляў і страляў... І толькі, калі камбрыг паклаў Сяргею руку на плячо, кулямёт змоўк».

Хлапчук усё страляў і страляў, каб стрэламі адагнаць страх. Гэты эпізод ды яшчэ той, калі Сяргей адмовіўся прыняць у падарунак «вальтэр», з якога Мальвіна забіла сябе (а ён жа марыў мець зброю), гавораць аб тым, што В. Сіманава добра адчувае псіхалогію героя.

Галоўную вартасць аповесці, якая, бясспрэчна, належыць да ліку «добрых і розных» кніг нашай літаратуры, мы бачым у тым, што ў ёй праўдзіва і шчыра, з пазіцый высокай чалавечнасці пададзена гісторыя маленькага партызана Проніна.

С. ГУСАК.

Вольга Сіманава. «Кухаронак». Аповесць. На рускай мове. Дзяржаўнае выдавецтва БССР. Мінск. 1961.

ПРАПАГАНДЫСТЫ КНІГІ АБМЯРКОЎВАЮЦЬ...

Адбыўся чарговы пленум рэспубліканскага міжведамаснага бібліятэчнага савета пры Міністэрстве культуры БССР. У ім прынялі ўдзел дырэктары рэспубліканскіх, абласных бібліятэк, намеснікі начальнікаў абласных упраўленняў культуры, выкладчыкі кафедры бібліятэказнаўства і бібліяграфіі Мінскага дзяржаўнага педінстытута імя М. Горкага, а таксама бібліятэчны актыў горада Мінска. На пленуме былі абмеркаваны даклады дырэктара Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя Ул. І. Леніна Ф. Сцепанюка аб прапагандзе Праграмы Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, рашэнняў і матэрыялаў XXII з'езда КПСС і XXV з'езда КПБ бібліятэкарамі рэспублікі; начальніка бібліятэчнай інспекцыі Міністэрства культуры БССР Н. Крупенька аб мерапрыемствах па давядзенню бібліятэчнай кнігі да кожнай сям'і і аб барацьбе за бібліятэкі выдатнай работы. Садаклады па гэтаму ж пытанню зрабілі загадчык культмасавага аддзела Беларускага савета прафсаюзаў А. Самарын, начальнік аддзела выкладання грамадскіх навук Міністэрства вышэйшай, сярэдняй спецыяльнай і прафесіянальнай адукацыі Г. Калдаеў.

Быў заслуханы і даклад старшыні рэспубліканскага міжведамаснага бібліятэчнага савета Н. Талкачова «Аб рабоце бібліятэчных саветаў». У спрэчках выступілі Н. Саўчанка, В. Ванцееў, Г. Асяцінскі, В. Клімянкоў і іншыя. Яны расказалі пра работу, якую вядуць бібліятэкі па прапагандзе з'ездаўскіх матэрыялаў, асабліва Праграмы КПСС.

Шмат увагі на пленуме было аддадзена пытанням каардынацыі работы дзяржаўных і ведамасных бібліятэк. Ішла гаворка аб прыцягненні да работы ўстаноў культуры шырокай грамадскасці, аб паляпшэнні матэрыяльнай базы і ўмоў работы бібліятэк. Г. Казека, І. Кавалёў і іншыя крытыкавалі Міністэрства асветы БССР за тое, што яно слаба займаецца школьнымі бібліятэкамі.

Удзельнікі пленума абмеркавалі «Палажэнне аб парадку і ўмовах прысваення звання «Бібліятэка выдатнай работы», намецілі мерапрыемствы па прапагандзе новай Праграмы партыі, матэрыялаў і рашэнняў XXII з'езда КПСС, па паляпшэнню работы дзяржаўных і ведамасных бібліятэк і іх саветаў.

В. БУРАН.

Пятру Валкадаеву— 50 год

Праўленне Саюза пісьменнікаў Беларусі ў сувязі з 50-годдзем з дня нараджэння П. Валкадаева накіравала яму прывітальны адрас, у якім гаворыцца:

«Дарагі Пётр Іванавіч!

У дзень твайго пяцідзесяцігоддзя прымі шчырае віншаванне ад праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, ад тваіх сяброў, ад усіх пісьменнікаў Савецкай Беларусі.

Ты прайшоў слаўны жыццёвы шлях выхадца з працоўнай сялянскай сям'і, студэнта, педагога, камуніста-франтавіка і партызана ў гады Вялікай Айчыннай вайны, актыўнага журналіста, паэта і пісьменніка ў пасляваенны час. Чытачы нашай рэспублікі добра ведаюць цябе як аўтара зборніка вершаў «Родная старана», паэмы «Чандра», цыклаў нарысаў аб Волга-Доне, аб будаўніках Мінска, аповесцей «Разліў», «Чый хлапчук?», рамана аб людзях Волжскай ГЭС і іншых твораў. Вельмі прыемна адзначыць тваю творчую актывізацыю ў апошнія гады. Сваімі творамі аб будаўніках сямігодкі ты памагаеш сучаснікам будаваць камуністычнае грамадства.

Ад усяго сэрца жадаем табе, дарагі Пётр Іванавіч, добрага здароўя, доўгіх год жыцця, далейшай натхнёнай працы на карысць нашай вялікай Радзімы».

КАБ ПЕСНЯ БЫЛА ДАРАДЧЫЦАЙ

Жыццём і творчасцю рускі паэт і празаік Пятро Валкадаеў цесна звязаны з Беларуссю. Чаму? Лепш за ўсё на гэта адказвае ён сам у вершы «Партызанскія агні»:

Я — волжанин. Я на Волге
У костров рыбачьих рос.
Но случилось так, что долго
Жить мне в Минске довелось.

. . . .

А приеду я на Волгу,
Всех знакомых навещу,
Поживу совсем недолго
И о Минске загрущу.

. . . .

— Почему к лесному краю
Сердце тянется опять?..
Как же мне—я сам не знаю —
В тихой песне рассказать...

. . . .

На Друти за перекатом
Плещет рьяная струя.
На Друти за перекатом
С партизанским автоматом
Ходит молодость моя...

Першыя вершы Пятра Валкадаева з'явіліся ў друку больш як чвэрць стагоддзя назад. Багата зроблена пісьменнікам за гэты час. Ім напісаны кнігі вершаў — «Радная старана» і «Зялёная прыстань», паэма «Чандра», кніга нарысаў «Будаўнікі», аповесці «Разліў» і «Чый хлапчук?», кніжка апавяданняў для дзяцей «Ягоркавы рапарты». Літаральна днямі на паліцах кнігарань з'явіўся яго нарыс «Механізатар Андрэй Худзякоў» у серыі «Нашы сучаснікі».

Пра што піша Пятро Валкадаеў у сваіх вершах, паэмах, нарысах, апавяданнях, аповесцях? Тэматыка творчасці пісьменніка мае вытокі ў тым жыццёвым шляху, які ён прайшоў ад першых свядомых крокаў і да сённяшняга свайго пяцідзесяцігоддзя. Ён быў трактарыстам, слухачом рабфака, студэнтам педінстытута, настаўнікам, чырвонаармейцам, партызанам, журналістам. Пятро Валкадаеў многа ездзіць па краіне, у яго шмат сяброў сярод будаўнікоў, калгаснікаў, рабочых. Наша савецкае жыццё, справы савецкіх людзей і даюць яму матэрыял для творчасці. Тэмы твораў Пятра Валкадаева — мужная барацьба беларускіх партызан у векапомныя дні Айчыннай вайны, дружба народаў нашай краіны, барацьба за мір, жыццё і справы піянераў, будаўніцтва на Волзе і ў Сарпінскім стэпе, калгаснае жыццё.

Уносячы свой сціплы ўклад у рускую савецкую прозу і паэзію, Пятро Валкадаеў адчувае неабходнасць гаварыць так і толькі так, каб словы верша ці апавядання трывала ўваходзілі ў чалавечае сэрца. Ён нястомна разведвае і смела ўжывае ў сваёй творчасці шчодрыя самародкі са скарбніцы вялікай рускай мовы, каб перадаць самыя запаветныя думы і пачуцці нашага сучасніка.

Названыя тут кнігі Пятра Валкадаева выйшлі ў свет за апошнія дзесяць год. Колькасна гэта нямала. Што ж датычыць якасці, дык кожны, хто параўнае, скажам, зборнікі вершаў «Родная старана» і «Зялёная прыстань», або кнігу нарысаў «Будаўнікі» з аповесцю «Чый хлапчук?», той пераканаецца, што майстэрства пісьменніка вырасла, слова стала яму падпарадкоўвацца, значна менш стала ў яго радкоў рытарычных, яскрава выявілася імкненне да таго, каб на найменшай плошчы выказаць найбольш думак, перадаць глыбокае пачуццё.

Гэтую сваю патрабавальнасць да слова Пятро Валкадаеў імкнецца прышчапіць літаратурнай моладзі. Вось ужо год пятнаццаць ён трывала звязаны з маладзёжнай газетай «Знамя юности», дзе з'яўляецца літаратурным кансультантам і душой літаратурнага аб'яднання. Вакол аб'яднання групуюцца пачынаючыя пісьменнікі — рабочыя, студэнты, вучні старэйшых класаў; на пасяджэннях Пятро Валкадаеў зацікаўлена, разам з усімі спрачаецца пра творы маладых літаратараў, разам з усімі хвалюецца, радуецца ўдачам кожнага, горача адстойвае і абгрунтоўвае свой пункт погляду. Такая зацікаўленасць кіраўніка аб'яднання нараджае сярод прысутных на занятках сапраўды творчую атмасферу. На пасяджэннях літаб'яднання ў свой час абмяркоўваліся першыя апавяданні Яўгена Васілёнка — цяпер вядомага беларускага навеліста, першыя вершы паэта Валянціна Тараса. Сярод сённяшніх удзельнікаў аб'яднання здольныя маладыя паэты Уладзімір Левін, Леанід Шугалей і іншыя.

Пятро Валкадаеў працуе многа і напружана. У яго на рабочым стале — новы вялікі празаічны твор, ён задумаў цікавыя нарысы. На старонках газет з'яўляюцца яго новыя вершы аб Радзіме і партыі. І хочацца верыць, што пісьменніку ўдасца знайсці яшчэ лепшыя словы для такой песні,

Чтоб она смогла в любую пору
Быть подручной в штреке
у шахтера;
С трактористом в поле б
ночевала
У степного знойного увала;
Чтоб она советскому солдату
Заменить смогла в бою
гранату...

Карацей кажучы: каб была дарадчыцай чытача.

Ул. БОЙКА.

З ЯКОГА РАЗЛІКУ?

Шмат і плённа працуе бібліёграф Н. Ватацы, складаючы персанальныя бібліяграфіі пісьменнікаў Беларусі.

Яе новая работа — бібліяграфічны даведнік «Максім Багдановіч» — нядаўна выйшла з друку і прысвечана 70-годдзю з дня нараджэння выдатнага беларускага паэта.

Тут і бібліяграфічны агляд асноўных твораў М. Багдановіча, і спіс яго кніг, і бібліяграфія твораў, якія не друкаваліся ў кнігах паэта. Тут і літаратура аб жыцці і творчасці М. Багдановіча, і паказальнік твораў паэта, пакладзеных на музыку; спіс ілюстрацый, якія звязаны з жыццём і творчасцю паэта, выданняў, дзе друкаваліся творы яго пры жыцці аўтара, а таксама раздзел «Максім Багдановіч у мастацкай літаратуры».

Даведнік складаецца з двух асноўных раздзелаў: бібліяграфіі твораў паэта і літаратуры аб ім.

Думаецца, правільна робіць складальнік, калі да асноўных кніг паэта дае кароткія анатацыі. Гэта значна дапаможа чытачу выкарыстаць тое ці іншае выданне.

З прыжыццёвых выданняў твораў М. Багдановіча Н. Ватацы называе не толькі вядомы паэтычны зборнік «Вянок», але дае апісанне яго публіцыстычных твораў, якія выходзілі асобнымі выданнямі на рускай і ўкраінскай мовах. Асобна даюцца звесткі аб кнігах паэта для дзяцей і перакладах яго кніг на рускую і ўкраінскую мовы.

Спіс твораў М. Багдановіча, якія не друкаваліся ў яго кнігах, дапаўняецца апісаннем выданняў кніг паэта.

Шмат твораў М. Багдановіча пакладзена на музыку такімі вядомымі кампазітарамі, як А. Туранкоў, Э. Тырманд, Л. Абеліёвіч, А. Багатыроў і інш. Складальнік даведніка прыводзіць падрабязныя звесткі аб гэтых музычных творах.

Літаратура аб жыцці і творчасці М. Багдановіча даецца з улікам тэматычнай накіраванасці. Адзначаюцца асобна тэмы, якія лепш распрацаваны ў беларускім літаратуразнаўстве.

Анатацыі да біяграфічнай і крытычнай літаратуры пра паэта дапамогуць чытачу лепш выкарыстаць рэкамендуемую літаратуру.

Хочацца асобна адзначыць раздзел, дзе змешчаны весткі пра мастацкія творы аб М. Багдановічу. Вобраз таленавітага паэта, які пражыў усяго 25 год, шырока прадстаўлены ў мастацкай літаратуры. Пра яго пісалі вершы М. Танк, П. Броўка, А. Александровіч, Зм. Бядуля, П. Глебка, Ул. Дубоўка, П. Трус і многія іншыя. Пра М. Багдановіча вядомы аповесці Б. Бур'яна, Б. Мікуліча, Я. Садоўскага. Усё гэта сведчыць, якой шчырай любоўю і павагай карыстаецца ў нас М. Багдановіч.

Кароткі бібліяграфічны даведнік пра М. Багдановіча — карыснае выданне. Ён значна дапаможа ў справе прапаганды і глыбокага вывучэння багатай літаратурнай спадчыны паэта, крытыка, публіцыста.

Даведнік выйшаў з друку напярэдадні 70-годдзя з дня нараджэння паэта, і яго, на жаль, не здолеюць выкарыстаць да гэтай даты бібліятэкары, настаўнікі, якія прымуць актыўны ўдзел у правядзенні літаратурных вечароў, прысвечаных творчасці М. Багдановіча. Такія даведнікі трэба выдаваць так, каб яны своечасова даходзілі да чытача, якому адрасаваны. Тыраж даведніка малы — 2 тысячы экземпляраў. З якога разліку вызначаўся тыраж, калі вядома, што бібліятэк у нас каля 20 тысяч. На 10 бібліятэк прыпадае... 1 экземпляр. Даведнік жа патрэбны кожнай бібліятэцы.

Мы павінны сказаць, што беларускія бібліёграфы яшчэ мала зрабілі ў складанні самых разнастайных бібліяграфій па беларускай літаратуры. Нам патрэбны летапісы жыцця і творчасці выдатных беларускіх пісьменнікаў. Усё гэта паспрыяла б прапагандзе беларускай кнігі.

М. АЎГУСЦІНОВІЧ.

ЧАТЫРЫ ДНІ ПЕСЕНЬ

Ціха і задуменна гучыць гітара ў руках Міколы Семянцова з Гродна (здымак уверсе).

З запалам, весела спявае народныя песні віцебская ткачыха М. Казлова (здымак у цэнтры).

— Арыгінальна і смела! — сказалі члены журы, слухаючы сола на трубе студэнта Пінскага гідратэхнікума Ул. Атлеўнікава (здымак справа).

сядзіць у задуменні, з паглыбленым позіркам, потым, узняўшыся, рашуча кладзе свой кіёк на парту, падыходзіць да класнай дошкі, бярэ ў рукі крэйду... Зноў невялічкая паўза. Памаладзелая постаць... Адначасовы ўзмах галавы і рукі. Шаблюк з падкрэсленаю асалодай выводзіць на дошцы: «1-е верасня». Гэтай маўклівай сцэны ў рамане няма. Але ў ёй — шмат старонак апавядання аб унутраным пераломе ў пакрыўджанай душы адстаўнога настаўніка, які адраджаецца дзеля вялікае справы свайго жыцця.

У спектаклі гнеўная крытыка культу асобы набыла сваіх адрасатаў нават больш дакладна, чым у рамане. У вырашэнні яго «іерархіі» рэжысёр не цураецца літаральнай дэталізацыі: вядомы партрэт — Бародка — завуч Арэшкін і старшыня калгаса Патап Махнач.

„ГЭТА была восень вялікага руху, восень разумнага перамяшчэння кадраў—з кабінетаў і ўстаноў, з цэхаў заводаў у майстэрні МТС, у калгасы, бліжэй да зямлі. Тысячы людзей пакідалі абжытыя месцы і ехалі туды, куды клікала партыя», — піша Шамякін аб часе, які абудзіў герояў яго рамана да новых спраў і здзяйсненняў.

У спектаклі гэтыя тысячы прадстаўлены ў вобразах камуністаў Лемяшэвіча (арт. Ф. Шмакаў) і Валатовіча (арт. А. Ільінскі). Абодва героі паўстаюць на сцэне людзьмі вялікага сумлення і прынцыповасці.

Валатовічу ў п'есе адведзена ўсяго толькі тры эпізоды (адзін з якіх —на пасяджэнні бюро райкома). Мы не бачым яго ў канкрэтнай справе на новай пасадзе старшыні калгаса (пра гэта вельмі мала сказана і ў рамане). Аднак, дзякуючы майстэрскаму выкананню артыста, глядач паспявае паверыць у шчырасць палымянага сэрца чалавека. Асабліва пераканаўча гучыць сцэна размовы Валатовіча з Бародкам наконт ад'езду ў калгас. Ёй нестае толькі, бадай што, трапнага завяршэння: прыйшоўшы ў кабінет сакратара з ваганнямі, роздумам, Валатовіч, на наш погляд, павінен быў выйсці адтуль больш упэўнена.

Дакладнасць і верагоднасць спалучаюцца і ў выкананні Ф. Шмакавым ролі Лемяшэвіча. У спектаклі, як і ў рамане, гэты вобраз займае цэнтральнае месца. Аднак, трэба шчыра сказаць, сцэнічны варыянт героя аказаўся значна збедненым у параўнанні з літаратурным арыгіналам. Справа, відаць, у тым, што выканаўца, адмовіўшыся ад вонкавага грыміравання, не ўжыў тут аніякіх рыс і для «грыму» духоўнага. Чым яго Лемяшэвіч адрозніваецца ад таго ж Гаворкі з папярэдняй шамякінскай пастаноўкі «Выгнанне блудніцы»? Бадай што, нічым. Праўда, і ў аўтара абодва гэтыя вобразы падобныя. Але ж такому здольнаму, глыбокаму артысту, як Шмакаў, не да твару ствараць вобразы па аднаму ўзору. Лемяшэвіч павінен быў стаць натурай больш значнай, складанай, праніклівай і ўзнёслай. Менавіта — праніклівай і ўзнёслай! Бо прасталінейнасць, якая ідзе ў некаторых сцэнах ад унутранай пасіўнасці выканаўцы, дае часам зусім небяспечныя вынікі. Асабліва яны адчувальныя ў сцэне сутычкі з Аксінняй Хвядосаўнай (яе на вельмі абмежаваным драматургічным матэрыяле каларытна, з густам выконвае З. Канапелька).

— А вы недавучыліся і цяпер лезеце ў чужыя душы, як той поп. А я з маладосці не люблю папоў, — гаворыць Аксіння Лемяшэвічу.

Глядач сустракае фразу Аксінні рогатам адабрэння і салідарнасці. Адбываецца кампраметацыя героя, крыўдная і недарэчная. Пазбегнуць яе можна толькі псіхалагічнай насычанасцю, якая, дарэчы, больш адчуваецца ў эпізодзе з вучнямі ў класе (пасля таго, як «Касцянок і Гаманок сарвалі ўрок») і ў сцэнах з Бародкам.

БАРОДКА—А. Шэлег. Двайстае ўражанне пакідае выкананне гэтай ролі. Артыст вельмі пераканаўчы ў сцэнах, дзе яго герой спакойны, разважлівы (знаёмства і другая сустрэча з Лемяшэвічам, першы прыезд да Марыны Астапаўны). Там жа, дзе Бародка ўзрушаны (абодва пасяджэнні бюро райкома і абкома), выканаўца чамусьці пераходзіць на аголеныя высокія інтанацыі, пазбаўляючы героя энергічных пошукаў думкі. Узнікае адчуванне інтэлектуальнай абмежаванасці. А хіба ж шкоднасць Бародкі ў глупстве? Няма неабходнасці даводзіць, што гэта не так. Даволі яшчэ раз перачытаць раман, каб пераканацца, што Бародка не дурань.

Спектакль дае ўсе магчымасці да больш глыбокага і ўзбуйненага прачытання вобраза. Нездарма ж рэжысёр і мастак надалі яму падкрэсленую экспазіцыю. Нездарма таксама ў спектаклі краху Бародкі папярэднічае моцная, выразная, дакладная сцэна пасяджэння бюро абкома партыі, дзе ў эпізадычных ролях выступаюць такія вядучыя артысты тэатра, як М. Звездачотаў, А. Радзялоўская.

Крык, адсутнасць інтэлектуальнасці — рысы, больш уласцівыя другому герою рамана — Патапу Махначу (і то, калі ўспомніць, дык найвялікшае ўражанне ён пакідае там, дзе маўчыць: на таку, у краме ў час выпіўкі). З гэтым героем, як яго малюе выканаўца С. Скальскі, можна згадзіцца, хоць у тэатры патапаўскія «зоны маўчання» трактаваны ў крыху шаржыраваным малюнку.

Найбольш адпавядае свайму літаратурнаму арыгіналу ў групе адмоўных партрэтаў спектакля вобраз завуча школы Арэшкіна, створаны маладым артыстам, нядаўнім выпускніком Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута А. Мілаванавым. Арэшкін — узор мімікрыі, вонкава дабрачыннай, агіднай і ліпкай, страшнай сваёй жыццяздольнасцю. Так, жыццяздольнасць, — мы не баімся ўжыць менавіта гэтае слова, бо Арэшкін, якім яго намаляваў Мілаванаў, на дзіва актыўны, спрытны, увішны. Сустрэўшы яго ў жыцці, вы адразу ж адчуеце антыпатыю: слізкі, ліслівы, прыгладжаны і цынічны. Аднак, верна яго ацаніўшы, вы не адразу знойдзеце «антыбіётык» супраць такога мікроба. І нават гэта яму дастаўляе агідную радасць. З пачварнай усмешкай будзе глядзець ён на вас, нібы гаворачы: «Вось я — перажытак. Вы гэта ведаеце, і я таксама. Але паспрабуйце, калі ласка, пазбавіцца ад мяне...» Ва ўсмешцы Арэшкіна ўсведамленне ўласнай жывучасці часам нараджае нават пагарду і ўяўнае пачуццё перавагі перад людзьмі. Так, неяк звысоку ён пазірае на Лемяшэвіча, хоць і стрымлівае сябе. За спаважнай інтэлігентнасцю хавае ён тую ж усмешку ў адрас сваёй гаспадыні Аксінні Хвядосаўны. І толькі аднойчы гэтае пачуццё прарвецца з яго ў адкрытую на пасяджэнні педсавета, і тут абражаная Вольга Калінаўна (арт. А. Лагоўская) вельмі дасціпна адкажа яму:

— Дазвольце вам сказаць, што вы — хам. Але справа не ў гэтым...

Вось яна дзе, ахілесава пята Арэшкіна — бой у адкрытую. Як кожны нячысцік, ён вельмі баіцца святла. Шкада, што аўтар рамана, намаляваўшы такі яркі тып, не пайшоў да канца па знойдзеным ім жа шляху мастацкага пакарання Арэшкіна. Эпісталярныя сведчанні мінулых злачынстваў героя (пісьмо, знойдзенае выпадкова Аксінняй Хвядосаўнай) — гэта не лепшы сродак для высвятлення канчатковага прысуду. Тэатр захаваў для сцэны факт існавання пісьма (варта было б яшчэ раз падумаць, ці не занадта многа ў спектаклі чытанняў газет і пісем). Аднак у пастаноўцы адначасова значна ўзмацнілася тэма непасрэдных праяў агіднай натуры Арэшкіна. Увасабляецца гэтая тэма праз вобраз Ядзі, якая стала ахвярай яго эгаістычных забаў. Маладая артыстка Н. Фёдарава (таксама нядаўняя выпускніца тэатральна-мастацкага інстытута) малюе сваю гераіню кантраснымі фарбамі — ад стану бесклапотнай істоты да драматычнага выбуху ў сцэне пазнання горкіх бакоў жыцця. Прасвятленне Ядзі ў яе выкананні — амаль трагедыйны акт.

Ёсць у спектаклі яшчэ адно прасвятленне, якое перажывае былая палюбоўніца Бародкі Марына Астапаўна (арт. М. Бабок). Яно адбываецца таксама праз драматычныя калізіі, хоць іх характар іншы: Марына, убачыўшы сапраўдных людзей, развянчала ва ўласнай душы кумір, якім быў для яе Бародка. І гэты працэс паказаны выканаўцай натуральна як непазбежная заканамернасць.

„КРЫНІЦЫ» — вельмі сучасны і, што трэба падкрэсліць, своечасовы, надзённы спектакль. Да таго ж ён сапраўды народны — па сваёй праблематыцы і па мастацкай архітэктоніцы. Нават колькасць дзеючых персанажаў (звыш сарака!) гаворыць сама за сябе. І гэтыя сорак чалавек—не проста сцэнічныя персанажы. Выключная большасць з іх — жывыя, канкрэтныя тыпы,— ад невялічкай ролі парторга калгаса Полаза (арт. А. Трус) да эпізадычнай фігуры школьнай прыбіральшчыцы Дар'і Пракопаўны (арт. М. Бялінская). Асабліва прыемнае ўражанне пакідае маладзёжная група артыстаў, якія выконваюць ролі вучняў. Пра іх адна з глядачак, мая суседка, не вытрымаўшы ад захаплення, напаўголаса сказала: «Як яны ў комплексе дзейнічаюць!» У антракце я даведаўся, што яна—інжынер. Адсюль, відаць, і тэхнічнае вызначэнне. Гэта ж цудоўна: «у комплексе». Значыць, гаворачы тэатральнай мовай — у ансамблі!

Галоўная пара з гэтага ансамбля — Алёша Касцянок (арт. Ф. Варанецкі) і Рая (арт. Л. Куцькіна) у фінале спектакля ідуць насустрач жыццю, насустрач вялікаму, палымнеючаму яскравымі промнямі сонцу. На авансцэне—Міхась Лемяшэвіч. Ён гаворыць аб шчасці, да якога так імкнуцца людзі. Імкнуцца гэтак жа няспынна, як няспынна струменяць свае чыстыя воды вечна жывыя крыніцы.

Што можна дадаць да такога фіналу? Бадай што адно: мастацтва заўжды будзе моцным і плённым, калі яно будзе чэрпаць з такіх жыватворчых крыніц.

Георгій КОЛАС.

„Чалавек будучага выхоўваецца сёння"

На такую тэму Выжлавіцкая сельская бібліятэка Пінскага раёна правяла ў мясцовай школе канферэнцыю. На ёй прысутнічала каля двухсот чалавек калгаснікаў і мясцовай інтэлігенцыі.

На канферэнцыі з уступным словам выступіла супрацоўніца раённай бібліятэкі А. Петрусевіч. Аб чалавеку камуністычнага грамадства расказала загадчыца мясцовай бібліятэкі С. Казлоўская. Дружбе і сціпласці савецкага чалавека прысвяцілі свае выступленні загадчыца мясцовай школы З. Лысюк і загадчык Паршавіцкага фельчарска-акушэрскага пункта М. Ількавец і іншыя.

Удзельнікі мастацкай самадзейнасці Дамашыцкага сельскага клуба паказалі прысутным цікавы канцэрт.

Ф. ГЛІНСКІ.

З кінакамерай па рэспубліцы

На экранах гарадскіх кінатэатраў і сельскіх клубаў пачаў дэманстравацца кіначасопіс «Савецкая Беларусь» № 32 вытворчасці Мінскай студыі навукова-папулярных і хранікальна - дакументальных фільмаў.

Першы сюжэт «Узыходзіць сонца камунізма» прысвечаны апошняму дню работы гістарычнага XXII з'езда Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

Як самых дарагіх гасцей сустракалі мінчане членаў партыйнай дэлегацыі В'етнама на XXII з'ездзе КПСС — прэзідэнта Дэмакратычнай Рэспублікі В'етнам Хо Шы Міна і суправаджаючых яго асоб. Аб гэтым і расказана ў другім сюжэце кіначасопіса — «Сардэчныя сустрэчы» (аператары Ю. Іванцоў і Ул. Пужэвіч).

Вялікую цікавасць выклікаюць у гледачоў кінакадры аб новым спартыўным матацыкле М-103, знятыя на Мінскім мотавелазаводзе.

Гледачы даведаюцца таксама аб перспектывах вырошчвання кукурузы на зерне ў нашай рэспубліцы, пазнаёмяцца з экспанатамі Рэспубліканскай выстаўкі тэхнічнай творчасці навучэнцаў рамесных вучылішчаў.

Аб новай бібліятэцы імя Ул. І. Леніна ў Гомелі — выдатным падарунку гамяльчанам расказвае асобны сюжэт кіначасопіса.

У заключных кінакадрах можна ўбачыць урывак з балета «Чароўны ліхтар» у выкананні артыстаў Цэнтральнага тэатра оперы і балета Кітайскай Народнай Рэспублікі.

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА МАНГОЛІІ

26 лістапада мангольскі народ адзначае сваё вялікае нацыянальнае свята — абвяшчэнне Мангольскай Народнай Рэспублікі, якое адбылося ў 1924 годзе. Друкуем артыкул, прысвечаны развіццю мангольскай літаратуры і мастацтва за гады народнай улады ў краіне.

Важнейшым дасягненнем мангольскага народа ў галіне культуры з'яўляецца стварэнне і развіццё новай мангольскай літаратуры і мастацтва, якія ўзніклі на аснове народнай творчасці і лепшых нацыянальных традыцый.

Мангольскі народ — адзін са старажытнейшых народаў Азіі, на працягу стагоддзяў ён стварыў цудоўныя помнікі літаратуры і мастацтва.

Да нас дайшлі шматлікія помнікі літаратуры, такія, як «Патачанскі сказ» («Гесэрыяда»), легенда «Аргасун Хурчы», «Гісторыя сіраты, які спрачаўся з дзевяццю палкаводцамі Чынгіса», вершы на скалах Цогту-Тайджы, вершы Хульчы Сандага, раман «Сіняя кніга» Інжыннаш, выдатныя ўзоры вуснай народнай творчасці, сотні цудоўных мелодый, танцы, шматлікія музычныя інструменты.

У гэтых творах выказана імкненне народа да свабоды і лепшага жыцця, яго любоў да радзімы і ненавісць да прыгнятальнікаў, усхваляецца прыгажосць роднай прыроды, высакародныя чалавечыя пачуцці, мірная стваральная праца.

Эканамічны і палітычны занепад Манголіі ў перыяд манчжурскага панавання прывёў да занепаду літаратуры і мастацтва. На духоўнае жыццё народа моцна ўплывала будыйская рэлігія. Абапіраючыся на ўладу манчжураў, царква дамагалася таго, што галоўным у відовішчным мастацтве сталі афарбаваныя цудоўнай гісторыяй, як «цам», «майдар» і інш.

Сапраўдны росквіт літаратуры і мастацтва Манголіі настаў пры народна-дэмакратычным ладзе.

Новая мангольская літаратура нарадзілася ў агні народнай рэвалюцыі, у барацьбе мангольскага народа за ліквідацыю феадальнай адсталасці, за пабудову новага свабоднага жыцця.

Народ, які заваяваў ва ўпартай, цяжкай барацьбе свабоду і незалежнасць сваёй краіны і стаў паўнаўладным гаспадаром дзяржавы, пачаў творчай працай пракладваць сабе шлях да шчасця. Барацьба з феадаламі, з іх спрадвечнымі звычкамі і забабонамі нараджала новых людзей. У задушаным раней «маленькім» чалавеку раскрылася магутная энергія творцы. Перад новай мангольскай літаратурай паўстала задача адлюстравання гэтай рэвалюцыйнай рэчаіснасці.

Вялікае значэнне ў справе ажыццяўлення гэтай задачы маладымі мангольскімі пісьменнікамі мела пісьмо М. Горкага, напісанае ім у 1925 г. мангольскай інтэлігенцыі. Вялікі пралетарскі пісьменнік параіў мангольскім пісьменнікам да прапаведзі актыўных адносін да жыцця, «напружання думкі, якая імкнецца да сапраўднай свабоды, а не свабоды бяздзеяння».

Парады Горкага дапамаглі мангольскім пісьменнікам праўдзіва адлюстроўваць тыповыя з'явы ў жыцці сваёй краіны. На аснове паказу актыўных герояў, якіх новая рэвалюцыйная рэчаіснасць нарадзіла ў масавай колькасці, мангольская літаратура заявіла аб сабе як аб новай літаратуры, што [illegible] і імкненні свайго народа.

У канцы 20-х і пачатку 30-х гадоў у мангольскай літаратуры з'явіліся такія рэалістычныя творы, як апавяданні Д. Нацагдорж «Сын старога свету», «Белы месяц і чорная сліва», драма «Аповесць аб трох лёсах», аповесць Ц. Дамдзінсурэна «Дзяўчына, якой выратавала», у якіх праўдзівае адлюстраванне жыцця краіны таго часу спалучаецца з непрымірымым стаўленнем да ўсялякіх перажыткаў феадалізму і палымяным імкненнем да новага, светлага ў жыцці.

Асноўным прынцыпам на шляху мангольскай літаратуры да сацыялістычнага рэалізму з'явіўся прынцып партыйнасці.

Працягваючы лепшыя традыцыі народнай творчасці і нацыянальнай літаратуры і праўдзіва адлюстроўваючы на аснове сацыялістычнага рэалізму жыццё і барацьбу свайго народа, новая мангольская літаратура дамаглася вялікіх поспехаў. Тут можна назваць вершы, паэмы і навелы Д. Нацагдорж, Ц. Дамдзінсурэна, Д. Цэвэгмэда, Д. Сэнгэз, Ц. Гайтава, Ч. Чыміда, Б. Ахтана, Ч. Лхамсурэна, Д. Даржаа; п'есы Д. Намдага, А. Вангана, Ц. Цэдэнжаба, Ч. Ойдуба; аповесці і раманы Д. Тарваа, Л. Тудэва, С. Эрдэнэ і інш. Творы мангольскіх пісьменнікаў з цікавасцю чытаюцца нашымі чытачамі, а многія з іх перакладзены і выдадзены на мовах іншых народаў.

Вялікае дасягненне нашага народа ў галіне літаратуры — пераклад і выданне твораў класікаў сусветнай літаратуры. Мангольскі народ на сваёй роднай мове чытае неўміручыя шэдэўры сусветнай літаратуры — творы Шэкспіра, Бальзака, Гюго, Гётэ, Дзікенса, Талстога, Пушкіна, Гогаля, Чэхава і многіх іншых. Апроч таго, вялікім тыражом выдаюцца творы сучасных пісьменнікаў зарубежных краін, асабліва творы савецкіх пісьменнікаў і пісьменнікаў іншых сацыялістычных краін.

Народна-рэвалюцыйны лад абумовіў хуткі рост мангольскага мастацтва. Ужо ў лютым 1922 года арганізоўваецца першы драматычны гурток, які заклаў падмурак тэатральнага мастацтва новай Манголіі. У наступныя гады рух за стварэнне самадзейных тэатральных калектываў разгарнуўся яшчэ шырэй.

Праз дзесяць год пасля перамогі народнай рэвалюцыі, па рашэнню народнага ўрада быў створан Дзяржаўны цэнтральны тэатр, які пазней быў рэарганізаваны ў Дзяржаўны музычна-драматычны тэатр. За час існавання тэатр вырас у буйны творчы калектыў, які налічвае больш 500 чалавек.

У сталіцы, апроч музычна-драматычнага тэатра, працуюць цяпер дзіцячы і лялечны тэатры, Дзяржаўны ансамбль песні і танца, Ансамбль песні і танца народных войск; ёсць прафесіянальныя тэатры ў трох аймаках.

З п'ес мангольскіх аўтараў, якія ідуць на сцэнах тэатраў МНР, трэба адзначыць своеасаблівую куплетна-музычную драму «Аповесць аб трох лёсах», створаную заснавальнікам сучаснай мангольскай літаратуры Д. Нацагдоржам. На сцэнах мангольскіх тэатраў паспяхова ідуць оперы Б. Дамдзінсурэна «Шлях да шчасця», С. Ганчыгсумла «Ісціна»; п'есы Ч. Ойдава «Шлях-дарога», «Мунхо — шукальнік шчасця», Д. Намдага: «Новы шлях», «Тры шарайгольскія ханы», Д. Намдага і Ш. Нацагдорж «Новае пакаленне», Э. Оюн «Браты», Л. Вангана «Урачы» і «Эгаісты», Ч. Чыміда «На парозе» і інш.

У рэпертуары нашых тэатраў уваходзяць таксама творы класікаў сусветнай літаратуры — Мальера, Шэкспіра, Гальдоні, Лопэ дэ Вега, Гогаля, Чэхава, Астроўскага, п'есы савецкіх і зарубежных пісьменнікаў.

Вялікім дасягненнем у галіне развіцця нацыянальнага мастацтва, якім законна ганарыцца наш народ, з'яўляецца рост прафесіянальных кадраў работнікаў мастацтва. Народ ведае і любіць такіх майстроў сцэны, як народныя артысты МНР Ц. Цэгмэд, Н. Цэгмэд, Ічынхарлаа, Цэрэндулам, Хіват Далдой, Цэндээхуу, заслужаныя артысты Цагзамла, Далгарсурэн, Далгаржаў і многія іншыя.

Цяпер МНР мае шматлікія аркестры нацыянальных інструментаў, два сімфанічныя аркестры, рад харавых калектываў.

Стварэнне сімфанічнага аркестра паклала пачатак прапагандзе лепшых твораў сусветнай класічнай музыкі. У сімфанічных канцэртах выконваюцца творы Бетховена, Моцарта, Баха, Гуно, Глінкі, Чайкоўскага, Барадзіна, Шапена, Гайдна, Дворжака, Сметаны і іншых.

Цяпер у МНР ёсць Саюз кампазітараў. Вядучымі з іх з'яўляюцца кампазітар Б. Дамдзінсурэн, сааўтар куплетна-музычнай драмы «Аповесць аб трох лёсах» і оперы «Шлях да шчасця»; кампазітар С. Ганчыгсумла, які стварыў оперу «Ісціна», музыку да балета «Ганхуяг» і некалькі сімфанічных твораў; кампазітар Л. Мурдорж, аўтар сімфоніі «Мая радзіма» і раду песенных твораў; а таксама кампазітары Луўсаншараў, Цэрэндорж, Намсарайжаў, Дугарсурэн і інш.

У падрыхтоўцы кадраў работнікаў мастацтва вялікую ролю адыграла стварэнне мастацкага вучылішча ў 30-х гадах на аснове якога ў 1956 годзе была арганізавана музычна - харэаграфічная школа.

Мангольскія артысты і музыканты былі ўдзельнікамі ўсіх сусветных фестываляў дэмакратычнай моладзі і многія з іх з'яўляюцца лаўрэатамі міжнародных конкурсаў.

Вялікую ўвагу праяўляюць партыя і ўрад МНР да развіцця нацыянальнага кінамастацтва. У 1934 г. ва Улан-Батары адкрыўся першы кінатэатр. Цяпер ва ўсіх сельскагаспадарчых аб'яднаннях краіны працуюць перасоўныя кінаўстаноўкі, а ў аймачных цэнтрах — пастаянныя кінатэатры.

У 1935 г. пры дапамозе савецкіх спецыялістаў быў створаны першы гукавы фільм на мангольскай мове «Сын Манголіі», потым гістарычныя фільмы «Цогт Тайджы» і «Яго завуць Сухэ-Батор».

Побач з гэтым мангольскія кінаработнікі ў супрацоўніцтве з дзеячамі кінамастацтва сацыялістычных краін стварылі рад мастацкіх і дакументальных фільмаў. Кінафільмы «Манголкіно» некалькі разоў атрымлівалі розныя прэміі на міжнародных кінафестывалях.

Гаворачы пра мастацтва Мангольскай Народнай Рэспублікі, нельга не сказаць і пра Мангольскі дзяржаўны цырк, які быў арганізаваны дваццаць год назад пры актыўнай дапамозе савецкіх спецыялістаў. Цяпер ён стаў адным з любімых відовішчаў народа. У праграмах цырка — самыя разнастайныя жанры цыркавога мастацтва. Мангольскі цырк паспяхова гастраліраваў у многіх краінах Азіі і Еўропы.

Вялікае развіццё за гады рэвалюцыі атрымалі скульптура і архітэктура. Нашымі скульптарамі створан рад цікавых твораў, як «Помнік Сухэ-Батору», «Неаб'езджаны конь», «Партызан» і інш. Апроч таго, у нашай краіне развіваюцца такія самабытныя, традыцыйныя віды мастацтва, як разьба па дрэву, па косці, чаканка.

Аснова сучаснага мангольскага мастацтва — народная творчасць. У Манголіі вельмі распаўсюджаны і любімыя народам гурткі мастацкай самадзейнасці. Сотні такіх гурткоў працуюць на прадпрыемствах, у школах, дзяржгасах, сельскагаспадарчых аб'яднаннях, у часцях народных войск.

За апошнія гады рэгулярна праводзяцца агляды мастацкай самадзейнасці працоўных: у сталіцы — дэкады тэатраў і калектываў мастацкай самадзейнасці аймакоў, а ў аймаках — агляды мастацкай самадзейнасці саманаў і аб'яднанняў.

Мангольская літаратура і мастацтва развіваюцца на багатым вопыце і па прыкладу перадавой савецкай літаратуры і мастацтва, пераймаюць ва ўсіх братніх народаў сацыялістычных краін лепшыя традыцыі і дасягненні іх літаратуры і мастацтва. Гэтаму ў значнай меры садзейнічае ажыццяўленне паміж МНР і іншымі сацыялістычнымі краінамі шырокага абмену дзеячамі культуры і мастацтва, тэатральнымі калектывамі і мастацкімі групамі; абмен выстаўкамі выяўленчага мастацтва, кінафільмамі; узаемныя пераклады і выданні літаратуры. Гэтыя ажыўленыя кантакты і сувязі дапамагаюць павышаць майстэрства і ідэйны ўзровень нашай літаратуры і мастацтва, садзейнічаюць росту і ўзбагачэнню культуры мангольскага народа.

Ч. ЛАДАЙДАМБА,
кандыдат філалагічных навук.

ВЯЛІКАЯ ПРАБЛЕМА МАЛЫХ ГАРАДОЎ

XXII з'езд нашай роднай партыі прыняў велічную праграму пабудовы камуністычнага грамадства. Праграма КПСС глыбока прасякнута клопатамі аб чалавеку-працаўніку — стваральніку камуністычнага Заўтра. Мы сёння будуем гарады, у якіх будуць жыць і працаваць людзі камуністычнага грамадства.

Велічныя маштабы капітальнага будаўніцтва нашых гарадоў! Толькі ў Мінскай вобласці з'явіліся гарады і гарадскія пасёлкі, якіх яшчэ тры-чатыры гады назад не было на геаграфічнай карце. Гэта — Салігорск у Старобінскім раёне, Жодзіна і Зялёны Бор у Смалявіцкім раёне і інш. Змяніўся характар забудовы гарадоў.

Большасць нашых гарадоў складаліся гістарычна. Многія з іх, такія, як Слуцк, Нясвіж, Клецк, Барысаў і іншыя маюць шматвяковую гісторыю, забудова іх адбывалася без прадуманай сістэмы. Жылы і грамадскі фонд складаўся пераважна з драўляных дамоў. Гэтыя акалічнасці стварылі пэўныя цяжкасці пры распрацоўцы іх генеральных планаў.

У даваенны перыяд ні для аднаго горада абласнога падпарадкавання не былі распрацаваны генеральныя планы. Цяпер амаль для ўсіх гарадоў і раённых цэнтраў ёсць генеральныя планы, якія распрацаваны на навуковай аснове. У гэтых планах вызначана месца грамадскага адміністратыўнага цэнтра горада, размяшчэння прамысловасці, вызначаны зоны капітальнай і індывідуальнай забудовы, зоны адпачынку, скверы, спартыўныя збудаванні. Вырашаны пытанні інжынернага абсталявання гарадоў — водаправод, каналізацыя, энергазабеспячэнне, транспартныя сувязі. Ва ўсіх гарадах прынята за правіла ў першую чаргу забудоўваць цэнтр горада грамадска-адміністратыўнымі і жылымі дамамі. У радзе населеных пунктаў вобласці ўжо вырысаваліся сілуэты гарадоў з грамадска-адміністратыўнымі цэнтрамі, плошчамі і магістралямі. Гэта — Барысаў, Маладзечна, Вілейка, Нясвіж, Смалявічы, Лагойск і іншыя гарады, якія забудоўваюцца манументальнымі будынкамі.

Гарадскі пасёлак Бягомль у час вайны быў літаральна сцёрты з зямлі нямецка-фашысцкімі захопнікамі. У 1949 годзе Інстытут дзяржаўнага праектавання гарадоў распрацаваў генеральны план забудовы гарадскога пасёлка на высокім архітэктурным узроўні. Але мясцовыя органы не палічыліся з распрацаваным праектам планіроўкі і дазволілі жыхарам, будынкі якіх прыйшлі ў нягоднасць, будавацца на ранейшых участках. Уся цэнтральная частка забудавана індывідуальнымі дамамі. Цяпер трэба распрацоўваць новы генеральны план з улікам зробленай забудовы. У Барысаве ўпраўленне мясцовай прамысловасці на беразе ракі Беразіна, у паркавай зоне пабудавала цэх ліцейна-механічнага завода. У Стаўбцах былое кіраўніцтва раёна дазволіла ў цэнтры горада на ўчастку, адведзеным пад будаўніцтва школы, пабудову прыватнага дома з надворнымі будынкамі старшыні райспажыўсаюза тав. Вайнеру і былому загадчыку РайАНА тав. Матрунчыку. У гарадскім пасёлку Смалявічы тэрыторыя, прадугледжаная генеральным планам пад паркавую зону, забудавана індывідуальнымі дамамі.

Усе гэтыя парушэнні допушчаны ў выніку таго, што органы камунальнай гаспадаркі абыякава ставяцца да тых, хто будуе дзе і як яму ўздумаецца. Гэтая бескантрольнасць тлумачыцца яшчэ і тым, што ў 11 гарадах і 14 раённых цэнтрах Мінскай вобласці ёсць толькі два архітэктары—у Барысаве і Маладзечна, якія ажыццяўляюць кіраўніцтва забудовай.

Большасць генеральных планаў распрацавана пяць-восем год назад і яны маюць патрэбу ў сур'ёзнай карэкціроўцы ў святле новых задач, якія ставяцца жыццём.

Новая Праграма КПСС прадугледжвае велічны рост жыллёвага будаўніцтва. У многіх малых гарадах размяшчэнне новых будынкаў ажыццяўляецца пасля зносу старога жылога фонду. Гэта падаражае сабекошт будаўнічых работ.

Па ўсіх гарадах неабходна вызначыць масівы зямлі на сямігоддзе для першачарговай іх забудовы. Гэта дасць магчымасць весці ансамблевую забудову новых жылых і культурна-бытавых аб'ектаў.

У гарадах абласнога падпарадкавання настаў час рашуча адмовіцца ад ведамаснай забудовы малапавярховымі дамамі. Летась у Барысаве рознымі ведамствамі пабудавана каля двух дзесяткаў малагабарытных дамоў у адзін-два паверхі па дзве-восем кватэр кожны. Яны размешчаны ў розных частках горада, не маюць водаправоду і каналізацыі. Такое ж становішча ў Слуцку і Маладзечна.

Між тым гарвыканкомы маюць магчымасць каапераваць дробных забудоўшчыкаў і ажыццявіць забудову капітальнымі шматкватэрнымі дамамі з усімі відамі добраўпарадкавання і камунальна-бытавых паслуг.

У малых гарадах вялікую ўдзельную вагу складае індывідуальная забудова сядзібнага тыпу. На гэта выдаткоўваюцца значныя плошчы гарадскіх зямель. З-за празмернай раскіданасці жылых дамоў гарвыканкомам не пад сілу ажыццяўляць добраўпарадкаванне кварталаў індывідуальнай забудовы — брукаваць вуліцы, пракладваць водаправод і каналізацыю. Як правіла, усюды кварталы індывідуальнай забудовы застаюцца на доўгі час без падключэння газу, водаправоду, паравога ацяплення, каналізацыі.

Трэба рэкамендаваць кааперыраванне індывідуальных забудоўшчыкаў з тым, каб замест адна- і двухкватэрных дамоў узводзіць двух-трохпавярховыя шматкватэрныя дамы.

Цяпер асабліва цікава ажыццяўляецца будаўніцтва горада Салігорска. К канцу сямігодкі насельніцтва гэтага маладога горада складзе 50 тысяч чалавек. Ён павінен спалучаць усё лепшае, што мае сучасны горад. На першых этапах будаўніцтва створана многа вуліц, выраслі кварталы шматпавярховай мураванай забудовы. Дамы забяспечаны электраэнергіяй, газам, водаправодам, каналізацыяй. Узведзена рэтрансляцыйная тэлевізійная ўстаноўка, якая дае магчымасць бачыць і чуць Маскву і Мінск. Да паслуг насельніцтва — шырокаэкранны кінатэатр на 500 месц, клуб, школа, дзіцячыя сады і яслі, паліклініка, магазіны, кафэ, камбінаты бытавога абслугоўвання, адкрыт упершыню ў Беларусі горны тэхнікум.

У наступным годзе ў сувязі з будаўніцтвам другой чаргі калійнага камбіната намнога павялічваюцца асігнаванні на культурна-бытавое будаўніцтва.

На жаль, гэтай вядучай праектнай арганізацыяй рэспублікі недастаткова глыбока распрацаваны пытанні ўнутрыквартальнага добраўпарадкавання і азелянення Салігорска. Зодчыя па сутнасці ўпусцілі ў праектах і каштарысах рад важных работ па добраўпарадкаванню. У сярэдзіне кварталаў прадугледжана стварэнне пясчаных дарожак. Наяўнасць суглінкаў гэты від пакрыцця робіць непрыгодным да эксплуатацыі, бо пясок цалкам зносіцца ветрам. Упушчаны ў каштарысах работы па азеляненню. Праўда, маладыя будаўнікі зрабілі азеляненне горада самі. Але пасадзіць дрэва — гэта палавіна справы, трэба яго яшчэ вырасціць. У каштарысы неабходна ўносіць кошт догляду маладых саджанцаў у першы год пасадкі (паліўка, абкопванне і інш.).

Нярэдка ад навасёлаў чуеш скаргі, што няма дзе пасушыць бялізну на двары, дзецям няма дзе пагуляць, няма лавак на дварах. Тут трэба спытаць зодчых: хіба намнога павялічыцца кошт квадратнага метра, калі ўключыць у каштарыс на будаўніцтва дома кошт устаноўкі чатырох стоек для сушкі бялізны, пары садовых лавак, пясочніцы для дзяцей, пасеў газоннай травы. А правілы будаўніцтва дапускаюць уключэнне ў каштарысны кошт поўнага комплексу ўсіх відаў добраўпарадкавання.

Як вядома, будаўнікам цяпер з мэтай зніжэння кошту забаронена знадворная атынкоўка сцен жылых дамоў. Аднак, для ажыўлення забудовы кварталаў прымяняюць каляровае афармленне будынкаў жылых дамоў. Дзякуючы ўдаламу падбору каляровых адценняў будынкі кварталаў добра глядзяцца. Асобныя канструкцыі будынкаў з фасадаў, аконныя і дзвярныя блокі, балконы, карнізы, падаконнікі, уваходы, афарбаваныя з густам устойлівымі фарбамі, зробяць жыллё больш утульным, а дамы яшчэ больш упрыгожаць вуліцу.

Нягледзячы на тое, што Белдзяржпраект ажыццяўляе за гэтым аўтарскі нагляд, пытанні каляровага афармлення будынкаў аддадзены на вырашэнне будаўнікам.

Малады растучы горад шахцёраў чакае ад архітэктараў, скульптараў, мастакоў новага слова ў іх справе.

Сур'ёзны папрок неабходна зрабіць праектным арганізацыям, што распрацоўваюць праекты будынкаў масавага карыстання, у якіх ёсць істотныя недахопы. Часта ад дырэктараў школ, загадчыкаў клубаў, галоўных урачоў бальніц даводзіцца чуць справядлівыя скаргі на недахопы ў тыпавых праектах, якія з'яўляюцца сур'ёзнай перашкодай пры эксплуатацыі будынкаў. У адным з тыпавых праектаў школы запраектаваны вокны з вітрыннымі шыбамі, якіх амаль няма ў продажы. Дзе дырэктару школы дастаць шыбу, калі яна якім-небудзь чынам разаб'ецца? Фрамугі для праветрывання класаў запраектаваны так, што да іх прамысловасць не выпускае прылад і ў большасці школ фрамугі не працуюць. У санвузлах прадугледжана ўстаноўка унітазаў такога ж тыпу, як у жылых дамах, і іх немагчыма выкарыстаць у памяшканнях для дзяцей.

У тыповых праектах раённых дамоў культуры, распрацаваных Беларускім дзяржаўным інстытутам сельскага будаўніцтва, адсутнічаюць памяшканні для артыстаў. Раённыя аддзелы культуры вымушаны ўжо ў стадыі будаўніцтва рабіць прыбудову падсобных памяшканняў.

Неабходна ўстанавіць парадак, каб праекты будынкаў масавага карыстання выносіліся на абмеркаванне грамадскасці або даваліся на заключэнне адпаведным арганізацыям, якія маюць значны вопыт іх эксплуатацыі. Гэта дало б магчымасць своечасова ліквідаваць недахопы праекта да яго зацвярджэння. Будынак масавага карыстання па новым праекце варта было б папярэдне будаваць эксперыментальна і толькі пасля выпрабавання дазваляць масавае будаўніцтва.

Забудова гарадоў арганічна звязана з прыгарадамі. За апошнія гады прафсаюзы нямала зрабілі, каб наладзіць здаровы адпачынак дзяцей і дарослых. Многія буйныя прадпрыемствы ў прыгарадзе Мінска ў зялёнай зоне пабудавалі піянерскія лагеры, дамы адпачынку, турысцкія базы.

Зялёныя масівы — гэта асяродкі здароўя працоўных. Праверка паказвае, што ў радзе месц асобныя кіраўнікі, якім дзяржава даверыла лясы, ставяцца да іх па-варварску. На тэрыторыі піянерскага лагера пабудаваны сталовая, лазня, прыбіральні. Замест правядзення каналізацыі, сцёчныя воды выпускаюцца непасрэдна на тэрыторыю маладога лесу. У выніку гэтага многія дрэвы гінуць.

Не лепш абстаіць справа і ў раёне ракі Волма. Тут жа размешчана шэсць піянерскіх лагераў, у тым ліку гадзіннікавага завода, аўтамабільнага, Белторфатрэста і іншых прадпрыемстваў і ўстаноў. І ў гэтым раёне таксама безадказна эксплуатуюць лясны масіў. У радзе піянерскіх лагераў няма каналізацыі.

Неабходна на прыгараднай зямельнай зоне ўстанавіць строгі парадак забудовы, прыцягваць да адказнасці асоб, якія дапускаюць знішчэнне дрэў. Трэба стварыць інспекцыю кантролю, якая б сачыла, як забудоўваюцца зоны адпачынку.

М. ГАРАЙМОВІЧ,
начальнік Мінскай абласной інспекцыі дзяржаўнага архітэктурна-будаўнічага кантролю.

Падзеі. Факты. Навіны

□ **У раённым цэнтры Рэні Адэскай вобласці мясцовы самадзейны драматычны калектыў паказаў гледачам сваю новую работу — спектакль «Лявоніха на арбіце» А. Макаёнка. Прэм'ера прайшла з поспехам.**

□ **У сяле Жытомля Скідзельскага раёна адкрыт новы камбінат бытавога абслугоўвання. Да паслуг працаўнікоў палёў швейная, шавецкая майстэрні, цырульня.**

Такія ж бытавыя прадпрыемствы пачалі працаваць у сёлах Берштты і Лауна. Хутка ўступіць у строй камбінат у вёсцы Галавачы.

□ **Звыш 20 тысяч тамоў палітычнай і мастацкай літаратуры сабралі і адправілі прафсаюзныя арганізацыі, рабочыя і служачыя Магілёўшчыны для папаўнення бібліятэк саўгасаў падшэфнай Какчатаўскай вобласці Цаліннага краю.**

БРЭСТ—ЛУЦК

Паміж студэнтамі Брэсцкага і Луцкага (УССР) педагагічных інстытутаў завязалася вялікая дружба. На спартыўных пляцоўках, на самадзейнай сцэне сустракаюцца і спаборнічаюць студэнты двух навучальных устаноў. Штогод брэсцкія студэнты абменьваюцца са сваімі ўкраінскімі сябрамі канцэртамі.

Вось і нядаўна калектыў мастацкай самадзейнасці Брэсцкага педінстытута пабываў у Луцкім педінстытуце імя Лесі Украінкі. На інстытуцкай сцэне ўкраінскіх сяброў быў дан вялікі і змястоўны канцэрт. Асабліва спадабаліся ўкраінскім студэнтам беларускі танец «Юрачка», гуцульскі — «Журыла» і польскі — «Куявек».

З выключнай цікавасцю былі праслуханы раманс «Зорка Венера» на словы М. Багдановіча, беларуская народная песня «Колькі ў небе зорак» у выкананні мужчынскага ансамбля песні і нямецкая песня «Карамба», якую праспявала салістка Галіна Кузьміцкая.

На наступны дзень беларускія студэнты пазнаёміліся са славутымі месцамі старажытнага Луцка.

Ул. ПАКАЛА,
В. ЖУКОВІЧ.

УЛЬТРАСЛЕПАТА

Цяпер няма ў Францыі такога чалавека, які б не ведаў трох злавесных літар «ОАС» («Сакрэтная ўзброеная арганізацыя»). Гэтыя літары не толькі на чорных сцягах у еўрапейскіх кварталах Алжыра, але на сценах домаў Ліёна і Ніцы, на асфальце дарог Нармандыі, на вуліцах французскай сталіцы. (З газет).

Паліцэйскі: — Цікава, дзе гэтыя ультра бяруць зброю і дзе яны хаваюцца?
Малюнак М. Жытніцкага.

ФІЛЬМЫ Ў СНЕЖНІ

Новы мастацкі кінафільм «Гуляшчая» стварыў рэжысёр І. Кавалерыдзе на Кіеўскай кінастудыі імя А. Даўжэнкі па матывах аднайменнага рамана Панаса Мірнага. У ім паказаны трагічны лёс сялянкі Хрысціны, ролю якой выконвае артыстка Л. Гурчанка.

Здымаў фільм аператар Ул. Вайценка, музыку напісаў кампазітар Б. Леташынскі.

Жыццю сённяшняй украінскай вёскі прысвечана карціна «Вясёлка», пастаўленая на кінастудыі імя А. Даўжэнкі рэжысёрам М. Літусам па аднайменнай п'есе М. Зарудная.

Небяспечны і грозны Каспій у непагадзь. Гераічна змагаецца са стыхіяй каманда рыбалавецкага сейнера. Атрымаўшы прабоіну, судна павольна пагружаецца ў ваду. Пра тое, як склаўся далейшы лёс экіпажа, расказвае мастацкая кінааповесць «Сапраўдны друг» вытворчасці кінастудыі «Азербайджан-фільм». Аўтар сцэнарыя — Імран Касумаў, рэжысёр-пастаноўшчык — Тофік Тагі-задэ.

Кінакарціну «Дзяўчына Цянь-Шаня», прысвечаную жыццю і працы савецкай моладзі, выпускае на экраны рэспублікі кінастудыя «Кіргізфільм».

Пра лесарубаў Сванеціі, пра іх мужную прафесію расказвае грузінская кінааповесць «На берагах Інгуры».

На экранах рэспублікі будзе дэманстравацца каляровы фільм-балет «Казка пра Канька-Гарбунка» вытворчасці Цэнтральнай студыі дакументальных фільмаў. Аўтар сцэнарыя і балетмейстар-пастаноўшчык — А. Радунскі, рэжысёр — З. Талуб'ева.

Кінафільм «Арліны востраў» пастаўлен рэжысёрамі М. Ізраілевым і М. Рашаль на кінастудыі «Малдавафільм» па сцэнарыю М. Рашаль, Г. Фёдарава, Ю. Дунскага і В. Фрыда.

Карціна прысвечана памяці савецкага археолага і марака Івана Захаравіча Пціцына, які загінуў смерцю адважных у гады Вялікай Айчыннай вайны.

Пра жыццё калектыву калгаснай цыганскай самадзейнасці расказвае каляровая кінакарціна «Песня кліча». Аўтары сцэнарыя — Ш. Айманаў, М. Ерзінкян і К. Сатыбалдзін, рэжысёр-пастаноўшчык — Ш. Айманаў.

Будуць таксама дэманстравацца шырокаэкранная кінакарціна «Выпадковая сустрэча» (кінастудыя «Талінфільм») і каляровыя кароткаметражныя фільмы «Каток і скрыпка» (кінастудыя «Масфільм») і «Мішэль і Мішутка» (кінастудыя «Ленфільм»).

З зарубежных фільмаў гледачы ўбачаць: чэхаславацкі — «Усюды жывуць людзі», балгарскі — «Канец дарогі», кітайскі — «Падпольны піянерскі атрад», югаслаўскі — «Слаўнае старое піяніна», італьянскі — «Бесхарактарны мужчына», шведскі — «Яна танцавала адно лета», французскі — «Падарожжа на паветраным шары», кінафільм вытворчасці кінастудыі «ДЭФА» (ГДР) — «Зайлергасе, 8» і інш.

Н. КУЗЬМІЦКАЯ.

Вы бачыце кадры з фільмаў «На берагах Інгуры», «Арліны востраў», «Гуляшчая».

НОВЫЯ СЕЛЬСКІЯ АТС

У сяле Луна Скідзельскага раёна здадзена ў эксплуатацыю новая аўтаматычная тэлефонная станцыя. Яна абслугоўвае некалькі калгасаў.

Такія ж АТС пачалі працаваць у сяле Індура Гродзенскага, саўгасе «Тарнова» Лідскага і саўгасе «Вярдомічы» Свіслацкага раёнаў. Да канца года новыя АТС уступяць у строй у калгасах «Савецкая Беларусь» Мастоўскага і «Нёман» Жалудоцкага раёна.

(БЕЛТА).

ЛІСТ У РЭДАКЦЫЮ

Паважаны таварыш рэдактар!

Дазвольце праз Вашу газету выказаць сардэчную падзяку ўсім таварышам, установам і арганізацыям, якія павіншавалі мяне з шасцідзесяцігоддзем і ўзнагароджаннем Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

Віталій ВОЛЬСКІ.

Галоўны рэдактар Нічыпар ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА, (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Янка ШАРАХОЎСКІ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

«Літаратура и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-25-25, аддзела літаратуры — 3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры — 3-20-54, выдавецтва — 3-19-52, бухгалтэрыі — 3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.

АТ 00468.

Друкарня выдавецтва «Звязда».